

FEBRUAR 20. VIII. sz.

EGY FÉNYES HÁZASSÁG.

BESZÉLY.

DEGRÉ ALAJOSTÓL.

Téli évszakban élünk.

A főváros zajlik; az uzsorások szüretelnek, az arszlánok usznak, az atyák jövő termésükre alkuszak, a gondos mamákat szabók, divatárusnők és ékszeresek foglalkoztatják, a lányok pedig könnyelműen tánczolgálnak.

Mennyi remény születik egy illy évszak kezdetén, s mennyi boldogságot temet el vége?! de az mit sem tesz, az élet rövid, az örömnepok ritkák, ha tehát alkalom van, ürítsük ki fenéig, mert a holnap halált hozhat ránk. Rajta uraim és hölgyeim! én önöket e nagy ház kapuján bevezetem, az első emelet fényesen van világítva, a zene vigan hangzik, itt az életet élvezik. Senki sem követ? jó, megyek hát magam, s elmondandom mit láték.

Egy fedél alatt mennyi ellentét!

Az első emeletben ragyogás, fény, csel, ármány, szerelem, tettetés, kacérság, szerencsevadászat, hiúság és több rendbeli találkozás egy házi estély barátságos körében testvérekké olvadnak. Ellenséges szenvedélyek, különböző indulatok, s számtalan érdekek itt egymás irányában nyájas arcot öltenek; egyik a másikat akarja meghazudtolni, hogy saját játékát el ne árulja.

Később ide visszatérünk.

A zajongók fölött a második emeletben egy fanyar képű bajusztalan szikár férfi izetlen mosolylyal rejté állat előre meredő ingvalléra közé, s száraz

DÉLIBÁB.

kezeit eléggülten dörzsölve sétálgatott fel s le. „Hm — dörmögé — csak vigadatok, minden keringő, minden négyes ezereket hoz be nekem. Még néhány hétig hagyalak örjöggni te büszke eszeveszett.“

Nem ismerik ez embert? fussanak tőle, mert olyan mint az ördög, csak hajaszálát kell hogy megkapja valakinek, s egészen elragadja. Ez uzsorás.

Amott egy sarok udvarszobában szomorú arcz kifejezéssel rágdicsálja tollát egy halovány ifju; saját költeményeire ir dicséretet, oh! de hiányzanak hozzá szavai. A tollat lecsapja, fejét kimerülten hajtja az ablakfára, s az életgyönyöreiről elmélkedik, mert fülébe a zene hangzik, látja a fényes világitást, hallja a kocsik robajait és költői képzelődése őt a gyönyörű hölgykoszorúba sodorja.

Ott egy szegény iparos legény könyököl a dermesztésig hideg szoba ablakfájára; szemeit nem a ragyogó fény kápráztatja, füleit nem a csábító zene csiklandozza, s ábrándképei nem ragadják a vigadók közé; ő a fel s le futkosó bérruhás szolgák után sohajt, mindenik kezeiben izletes étkekkel halmozott tálakat látván. Ő a nap fáradalmi után éhen kell hogy lefeküdjék.

Másik szobában egy szegény varró lányka homlokát két tenyerére fektetve mereng; ifju még, a hangokra szive feldobog, mulatni vágya. A kemence mellől agg anyja megszólal.

— Bele fáradtál ugy-e?

A lányka nefelejts szemeiben könyvet morzsol szét, szép fejét megrázza s mosolygva felel:

— Nem. — S ezzel ismét himzéshez lát.

Egy földszinti nedves zugban; két gyermek rimánkodik kenyérért a kérésbeesett beteg atya ágyánál, egy alig 15 éves lányka könnyes szemekkel tartja kezében az orvosi rendelményt. Az ajtóban fülre vágott sapkával a tót házmester fenyegetődzőleg követeli a házbért. A sinylődő halasztásért könnyörög, a végrehajtó hideg vérrel a házi urra hivatkozik. A lánykának egy gondolat villan át agyán, durva kendőjét nyakán összefogja, s az ajtón kisiet.

Az emeletben egy irtozatosan elhizott egyén, bokáig érő otthonkában, elől szeméig, s hátul nyaka csigájáig fejébe huzott hálósüveggel pénzét számlálgatja, s több halmaz bankjegyet szépen külön osztályozva vasas pénztárába rejté.

— Uram! — esenge a belépő lányka — legyen ön nagylelkű.

A házi ur ragyogó szemekkel megcsipkedé azon arcot, mellyen még az ártatlan ifjuság zománcza olly eleven volt, mint a harmat azon virágon, melly éjszaka nyílván, a nap égető sugárainak még nem vala kitéve.

— Nos, nos?

— Uram — ismétlé a lányka szemefehéreig elpirulva — atyám veszélyes beteg.

— Sajnálom.
 — Apró testvéreim éheznek.
 — Az nem az én hibám.
 — Nincs annyi pénzünk, hogy e gyógyszert elkészíttessük.
 — Én nem adhatok.
 — Hisz nem is koldulni jöttem, hanem csak halasztást esengni; a házmester lakbéréért zaklat.

— Kötelessége.
 — Annyi időt engedjen csak, míg atyám fellábad.
 — Én igen pontos vagyok, az időn túl egy percet sem engedek.
 — Igen de lehetlen.
 — Ugy holnapután kiköltöztök.
 — Hát nem ismer irgalmat?
 — Ez nem kórház, hogy itt betegeket ápoljunk.
 A szegény lányka keserves könnyekbe tört ki.
 — Aztán — folytatá a hizott házi ur — maga nem is szerez semmit; szép, fiatal... az egész házat eltarthatná.

A lányka kérdőleg veté rá szemeit.
 Nem maradt ideje szavait értelmezni, mert az ajtó felpattan, s egy ifju ront be, a lányt kézen ragadja e szókkal.

— Távozzék kérem, mert ez ördög megmérgezné ifjuságát.
 — Mit beszél ön? — kérdé szájátva a házi ur.
 — Azt, hogy ön egy nyomorult. Mivel adósa e szegény család?
 — Mi köze hozzá? ki akarja fizetni?
 — Igen.
 — Tessék, szívesen.

Az odanyújtott nyugtató ki lön elégitve, azonfelül néhány forintot ada az ifju a lányka kezébe.

— Mond atyádnak — szóla — felgyógyulásig kölcsönzöm. Holnap meglátogatandom őt, — s a hálálkodást be sem várva elrohant.

Ezen ifju bálba készült, pénzhiány miatt óráját zálogosítá el, de a házi ur szivtelenségét hallván, egész pénzét oda veté a szegény családon segitendő, s a mulatságról lemondva, egy sóhajjal szobájába tért.

Hogy itél még is a világ? e házi ur életre való okos ember, az ifju pedig eszélytelen könnyelmű.

Ha sorba járnók a lakásokat s szobákat, 30—40 különbnél különb kép-
 leteket találunk.

Egy pesti ház fedele alatt megfér: bőség a nyomorral, élv a nélkülözéssel, tékozlás a fukarsággal, s a legtisztább erény a legelvetemültebb bünnel.

Hagyjunk fel e szemlével, farsang van most, tartsunk a nagy világgal, melly arcját a szükség és nyomortól hidegen fordítja el, s hol fájdalokat nyithetne, hol néha életet menthetne, a fillérig fukar; hol ragyogni kell, hol fitogtatás van szóban, marokkal szórja a pénzt.

Az első emeletben, hova pillanatink legelőször estek, javában foly a vig-ság. A lyánkák vetekednek a táncban, az ifju nők a kacérságban, a korosak a megszólásban; az ifjak a hódításban, a házások a szerelemföltésben, s az öreg urak a kártyában. Azok számára pedig, kik ebben szórakozást nem leltek, a csemegetár, thea asztal és pezsgő nyújtának kárpótlást.

A hullámozó tarkaság közé két ifju vegeül, a sokaságon át karöltve törnek utat, míg egyik mellék teremben a házi nőt feltalálják.

— Nagysád! — kezdé az egyik, mi alatt mélyen meghajtá magát, — vettem magamnak a merényt, Vánay Béla barátomat, ki ma érkezék vidékről, nem csak bemutatni, hanem nagysád fényes estélyére is elvezetni.

Vánay szemeit elforgatva bókkolt.

— Örvendek — viszonzá a házi nő, — hogy Vánay urat nálunk van szerencsém üdvözölhetni, s önnek Halmy ur nagy köszönettel tartozom, há-zunk iránti rokonszenveért. Óhajtom Vánay ur, hogy e körben jól mulasson.

— Annyi szépet s dicséretet hallék nagysádtokról, hogy vágyamnak becses társaságukban részt vehetni, — ellent nem állhaték. Bocsnat ha az il-lem szabályai ellen vétettem.

— Mi vagyunk a nyertesek, hogy becses jelenlétével szerencésített.

Néhány perczig tartó érdektelen társalgás folyt, s a két ifju karöltve a sokaságba tűnt el.

— Ez tehát az ifju Vánay, — mond egy ékszerekkel felhalmozott hölgy a házi nőhöz — szeretem, hogy láttam.

— Miért?

— Roppant különöz atyjával együtt.

— Lehetlen.

— Egy időben az öreg Vánay fiát megakará házasítani, a fiu ellenkezett, az öreg meg megharagvék, mert terjedelmes vagyonuk daczára fiának pénzes lányt kerese, s jószágaira vonult. Másokat a meghasonlás eltávolit egymástól, a két Vánayt összehozta, mert a fiu hasonlót tön, s eddig ugy éltek, mint a medvék, sosem bujva ki odujukból.

— Férjem sokszor emlité Vánayt, igen gazdagnak mondá.

— Hidje el, e teremben nincs férfi, pedig sok előkelő találkozik köztük, — ki vagyonra nézve Vánayval vetekedhetnék.

— Ah, ah.

Darabig hasonló szellemben társalogtak, a házi nő gyakran gondolkozó,

majd ismét nyugtalan lön, végre ürügyet találva, fecsegő szomszédnőjét elhagyá. Férjét keresé föl, s azon pillanatban találá meg, midőn épen Vánayt agybafeőbe ölelgeté.

A nő ajkin az örömmosoly, s szemeiben a ragyogó fény azonnal eltaláltatá, hogy fejében tervek forrongnak. Öt percz múlva leányát maga mutatá be az ifju vendégnek.

Vánay nem tudta hányadán van? valamennyi felett kitüntették; a merre csak járt, a hölgyek összesuttogtak; ha egy lányhoz közeledék, annak mamája rögtön talált valami igazítani valót a fejéken, ruhafodrozaton, vagy a drága szép mellekre tűzött bokrétákon. A füzértánczban mindnyájan Vánayt választák; midőn estelihez mentek, más érdemesek előtt az ő karát fogadá el a házi nő.

Etelka kisasszony éneklésre fölkéreték, ő Vánayt szólítá meg, hogy zongorán kísérje.

— Ohajtson mást bár mit — mond a felhivott — örömmel teljesítenem, parancsolja hogy egy szilaj mént megnyergeljek, hogy nyaktörő korlátot, vagy feneketlen árkot ugrassak, parancsolja, hogy a legravaszabb rókát agaraimmal elfogassam, kész vagyok engedelmeskedni, de chez nem értek.

A társaság igen elmésnek, igen eredetinek találta a választ.

Miért?

Mert valamennyi teremtet végig szárnyalta már a hír, hogy Vánay felette gazdag, így jutott a kitüntetésekhez, a sok választáshoz s azon szerenéséhez, hogy neki a betyárság jólállott, s hogy viseletében kedves eredetiséget fedeztek fel.

— Etelkém — kérdé a házinő leányát, rögtön a bemutatás után — milyennek találod Vánayt?

Etelke szép száját eltorzítva, s hófehér vállain egyet vonitva, viszonozá:

— Kifejezés nélküli arcz, szegletes mozdulatok, nyers beszéd . . . ennyi mit ekkorig róla mondhatok.

— Tudod-e hogy gazdag, felette gazdag?

Etelke ajkai azonnal mosolyra nyíltak, arca kiderült, s az ifju iránti nézete villámgyorsan jóra változott.

E földi szent, ezen vakító szellem, a pénz itt sem téveszté hatását.

Pénz, te csodatevő találmánya a világnak! te a vad népek, s mívelt emberiségnek egyiránt imádott bálványa! hol nem vívtad még ki más tulajdonok felett az elsőséget? vessünk a mérleg egyik tányérába erényt, ifjuságot, jellemet, a másikba pénzt, a suly a pénzé leend; az erő meggörnyed előtte, s az ész kényszerül süvegelve utjából kitérni.

Pénz, te az emberi szenvedélyek megváltója, a kebel megvesztegetője s

az igazság meghazudtolója! hatalmad előtt élv, boldogság és szerelem leborul. Pénzért az üdvtől a kárhozatig minden megvásárolható.

Ki előtt meglepő, vagy ujdonság, ha egy jelentéktelen ember valamely társaság által egyszerre felkaroltatik, mert hire szárnyal, hogy roppant gazdag? Ki nem tapasztalta még, miszerint a hölgyek szenvedélyes szerelemmel fordulnak vissza azon férfihoz, ki mellett csak az imént közönyösséggel surrantak el; s mi idézé elő a változást? pénz, annak hallomása, hogy azon férfi, kit imént figyelemre sem méltattak, igen dus.

Etelka az estély folyama alatt Vánayba az érzelgésig szerelmes lön.

Bucsuzáskor Remekéry — így hívták a házi urat — meleg kézzsoritások közt kéré Vánayt, hogy házát gyakran, igen gyakran látogassa. A nagyságos asszony három négy nyájas fejbillentéssel beleegyezést inte. Etelka, ah! ő az egészhez csak szemeivel szólt, de e szembeszéd érthetőbb volt az anyanyelvénél, s vonzóbb egy magasztalt költő szavainál.

Vánay kábultan ért szállására.

— Halmy! — mond barátjához, fáradtan terülve végig a pamlagon — mi történt minden velem?

— Meg nem foghatom. Annyit hittem, hogy szívesen látandnak, de ennyi kitüntetés, az a felérhetlen öröm, hisz helyedet alig lelék, s engem mivel oda vezettek, majd felfáltak.

— Mint ezeregyéji mese rémlik előttem az egész estély.

— Az a lány tökéletesen beléd bolondult.

— Azt hiszed?

— Láttam, s látta mindenki.

— Hm, mennyi vagyona lehet?

— Gyönyörű jószáguk van, hallom némi adósság terheli ugyan, de ügyes kezelés, erélyes gazdálkodás hamar kiségftheti, mert most hanyagul megy minden, s ők itt mind látád igen fényesen élnek.

— Bizony nem rossz lenne, egy bolond lépést tenni.

— Házasságot értesz?

— Természetesen.

— Remekéry Etelkával.

— Na igen.

— Már az igaz, hogy részedről bolond szerencse volna őt elnyerni, de ne is álmadozz, sokat néznek vagyona, s már több kisebb birtokos elutasított.

— Ugy hát ne is beszéljünk erről többet. Jó éjt.

Remekérynél a teremek kiürültével a háziak vidor arcai is átalakultak; a férj aggodalmak közt veté magát egy karszékbe, s a mint a villárok s can-

delabrek gyertyái eloltattak, mintha lelkének világossága is lassanként elaludnék, vonásai mindinkább sötétültek. Átellenben a nagyságos asszony állát tenyerébe fektetve a pamlagon ült; Etelka merengve nézdelé elhervadt bokrétáját.

— Menj leányom — szakítá meg Remekéryné a csöndet — tedd magad pongyolába, rögtön követlek.

Etelka egyet sohajtott, s lassu nehézkes léptekkel távozik.

Ismét szünet.

— Meg kell örülnöm! kiálta fel Remekéry.

— Az egekre; férjem egészen elrémitesz.

— Ah, de hát mit tegyek? hitelezőim a kölcsönöket felmondák, birkáim elhulltak, igazgató tisztem megcsalt, s zavart viszonyaimnak a végdőfést itt felettünk Amtner uzsorás adá meg. Tönkre vagyok jutva.

A házi nő zokogva sóhajtá:

— Egyetlen kedves leányom! mi lesz belőled?

— Igen ő, csak őt látnám egy érdemes férj oldalánál, türethetőbb volna a csapás.

A nő kitörle szemeiből a könnyüket, s daczosan kérde férjétől:

— Meddig titkolhatod még e helyzetet?

— A legjobb esetben három hétig.

— Jó, kedden egy fényes bált adandok.

— Miből?

— A mennyi pénzt csak lehet, még teremts össze, s a bálon kívül hetenkint két estélyre lesznek nyitvák termeim.

— Az istenért! honnan vegyem e sok pénzt?

— Ha másként nem lehet, ékszereim árán, de most zajt kell ütnünk.

— A mint tetszik.

Remekéry lángoló fejét két tenyerébe rejté, neje pedig egymásba font karokkal távozott.

Két nappal később.

Halmy nevetve rontott be Vánayhoz.

— Dicső! felséges!

— Mi? — kérde Vánay.

— Az egész világ a gazdag Vánay fiának tart — felelé Halmy — a lányok neked óhajtanak tetszeni, az anyák rólad álmadoznak, s a tökepénzesek váltóidat szeretnék birni.

— Mit beszélsz?

— Ugy van, az uzsorások engem szólítanak meg, ha pénzre van szükséged, erszényök számodra nyitva áll.

— Halmy!

— Nos ?

— Nem jó volna e tévedést használni ?

— Természetesen.

— Hogy kezdjem ?

— Élj zajosan ; vakítsd el a világot , tarts e fogadóban több egymásba nyíló szobát , a színházban páholyt , fogadj magadnak egy vadászt és komornyikot , adj férfi-estélyeket , alkudjál meg valami csinos fogatra.

— De ehhez tömérdek pénz kell.

— Egy szerencsés kölesön , azután egy még szerencsésb házasság.

— Én rá állok.

Ötöd nap mulva a körökben főbeszéd tárgya volt Remekéryék diszes bálja , gyönyörű estélyeik , s nagyszerű életmódjuk ; a férfivilág Vánay izléséről , lovairól s veudégségeiről nem győzött elég dicséretet mondani. A fiatalok közül az volt szerencsés , ki gyönyörű kocsijának bakjára felkaphatott , ki páholyából látesővezhető végig a színházi közönséget , s ki az ő chateau Laffitte-jából ihatta le magát.

Vánay batárdja félnapokig állott Remekéryék háza előtt , s a kíváncsi világ ebből olly dolgokat ítélt , mellyek bekövetkezének.

A szerelem sokféle ; van melly önkénytelen , akaratlanul jő , ez valódi , van melly keresve fészkel magát a szivbe , ez mindennapi , s végre van , mellyet az ember önmagára rá tol , ez eszélyes.

És az eszélyes szerelem hány embert tön már esztelenné ? mennyi szivet koldussá , s kebelt kimerültté ? ! mi köze is a sziv és kebelnek az ember jólétéhez ?

Etelka szerelmes volt , ezt bevallá magának , bizonyíták tettei s valóban érzé is , mert kedvese távollétében mindig róla elmélkedék , de elmélkedésében nem maradt az ő személye , tettei és lelkülete körül , hanem rövid időn áttért saját egyéniségére , ez képzelődését fölizzgatá , teremté magának óriás kastélyokat , gyönyörű angol kerteket , cselédséget , szebbnél szebb fogatokat , népies estélyeket és vakító fényt. Illyenkor az ajtó megnyílt , Vánay belép , s Etelka ollyszerűen mosolyga , mintha ábrándképeit ez emberben valósitva látná.

Farsangban még a szerelmesek is annyi beszélni valót találnak. Illyenkor elég tárgy egy ruha , egy zenedarab , egy fűzértáncz eseményei.

Néhány szokásos kérdés , s válasz után b. Robayné tegnapi mulatsága jött szőnyegre.

— Azon éj előttem feledhetlen marad — kezdé Vánay — szivem most is feldobog , ha rá gondolok.

— Robayné e nyilatkozat büszkévé teendi.

— Nem az estély fénye , nem a zajongó vendégsereg érdekle ott engem.

— Tehát a vendégkoszoruban egy?

— Igen, ez egyen kívül nem vala ott más világom.

Etelka zavarában az állványra helyezett virágok közé nyult, s egy chinai jazmint tört le.

— Lám, lám — folytatá Vánay — e gyönyörű kis kezecke életet tud adni és megölni; e virágot ápolá, s most... most szép életétől fosztá meg.

— Tán hogy szebb célra használjam.

— Igen, e kéz boldogítani, s ölni képes, nem csak virágokat, de... de engem is.

Etelka megdöbbsent.

— E kéz ha tőlem megtagadtatik, a kétségbeesés viend siromba.

Etelka válasz helyett a letört jazmint nyujtá át.

— Nem értek a virág nyelvhez, forró esőkjaim alatt hervadjon el ez itt, mert kegyed keze érinté, de jelentőségét nem tudom. Szavakban nyilatkozzék drága nagysád.

— Az érzés, e nyilatkozat — töredezé Etelka — megvallom annyira meglep, hogy képtelen vagyok e perczen válaszolni.

— Ah! — sohajtá Vánay — ha nagysád csak most gondolkozik válaszról, ugy ismerem sorsomat. Nem érez irántam semmit.

— Igen.

— Közönyösséget?

— Nem.

— Egy kis részvétet?

— Többet.

— Barátságot?

— És ha annál is több volna? — mond Etelka feddőleg vetve szemeit

Vánayra.

— Szerelem? — kiáltá elragadtatva az ifju.

— Ön kimondá.

— Etelka, lellem üdve! e soha nem álmadott boldogság megrészegit — s miután a hölgy kezét megcsókolá, fejét rá hajtva merengett.

Etelka boldog volt; ábrándképeit valósulni látta, s mig kezén az ifju homloka lángolt, hihetőleg a dús hozomány számolás terhe alatt, ő már az imádott fényben magát ragyogni képzelé.

Más nap Vánay egész ünnepélyességgel Etelka kezeért esenge a szülők-nél, kik mondhatlan örömmel adák megegyezésüket.

Miután pedig az egybekelést mind a két fél sürgeté, az elfogadandó papi áldásra a tizedik nap tüzeték ki.

A pesti világ most e fényes házasságról beszélni nem fogyott ki. Volt

tömerdek megjegyzés. A nők állítása szerint a szelleműs, a gazdag, s a szép Vánay külön szerencsét is tehetett volna; ellenben a férfiak azt bizonyították, hogy a művelt, bájos, gazdag Etelka nem olyan bárdolatlan pusztafinak való.

Ez alatt Remekéryéknél lehető legnagyobb előkészületek folytak.

A tiz nap eltelt.

Vánay és Etelka nagy tömeg nézők előtt oltárnál szerelmet s hűséget esküvének egymásnak.

A nászlakoma nagyszerű volt, mint Remekéry egész múlt élete.

Vánay a szállodába vezeté nejét.

Öröm és élvezek közt tündérszárnyakon repül az idő.

Egy hét tünt el.

Vánay épen sétalovaglásból tért haza, midőn Remekéryt izgatott állapotban nejétől távozni látá. Kellemetlen sejtelem szállta meg. Midőn a kantárt lovászának veté, darabig gondolatokba süllyedve mozdulatlan maradt, végre felsohajta:

— Előbb utóbb ugyis meg kell tudniok, még jobb ha nem tölem hallják — ezzel nejéhez sietett.

Etelka annyi kedvességgel, olly nyájasan fogadá, hogy Vánay tökéletesen meggyőződék, miszerint állapotáról még mit sem tud.

A nők legszeretetre méltóbbak, ha férjeiknél valamit kieszközölni törek-szenek. Etelka a tulzásig szeretetre méltó volt e percben.

— Férjem — kezdé olvadó nyájas hangon, miután annak homlokát édesen megcsókolá — én unom Pestet.

— Ah! én is.

— Az szép tőled.

— Remélem, egész életünk illy példás egyetértés leend.

— Bizonyosan. Lásd mi egymásnak elég vagyunk kölcsönös boldogságunkra.

— Tökéletesen.

— Szeretnék a nagy világ zajától visszavonulni.

— Én is.

— Felséges! utazzunk hát jószágodra.

— Jószágomra? — kérdé megütözve Vánay.

— Na igen, lásd itt mindig azt hiszem, nem egészen birlak, házi élvezet a nagyvilág örömeivel megosztod. Drága férjem kérlek utazzunk jószágodra. Boldogságom csak ott leend tökéletes. Jövő télre én fogom sürgetni a feljövételt.

— Igen, de én mást gondoltam.

— Nős?

- Sokkal derekabb volna elébb a te jószágaidat megtekinteni.
- Az nekem unalmas, már annyira ismerem.
- Épen úgy vagyok én.
- Kérlek ne ellenkezzél.
- Édes Etelkám! kezdé töredelmes hangon Vánay — szólj őszintén, szeretsz-e? de úgy szived mélyéből?
- Véghetlen!
- Minden mellékes érdek nélkül, saját magamért?
- Igen! viszonzá Etelka, kérdőleg tekintve férjére — miért most e valóság, hisz ezerszer elmondám már.
- Mert, ... mert.. lásd nem mehetünk jószágomra.
- Nem értelek.
- Megfejttem. Igaz, nekem szép jószágaim vannak, de elzálogosítvák.
- Mind? — kérde Etelka helyéből felugorva.
- Nagybátyámnál.
- Mind? — ismétlé Etelka kétségbeeső hangon.
- Egy tenyérnyit sem bírok.
- Etelka egy sikoltással a pamlagra roskadt.
- Atyád — folytatá Vánay — kölcsönözhet pénzt a kiváltásra.
- Etelka néma maradt.
- Vánay ápolására siette, mert csak most vevé észre, hogy Etelka elájult. Midőn magához tért, férjét görcsösen taszítá el magától, s keserves könnyükbe tört ki.
- A legnehezebben tul vagyok — gondolá magában Vánay — ennek elébb utóbb meg kell vala történni. A gazdag szülők csak nem hagyandják el egyetlen leányukat, sorsom pedig az övével most összeforrt.
- Hasonló elmélkedések közt, kissé ugyan leveretten hagyá el nejét.
- Alig egy óra mulva, arczából kikelve, kétségbeesetten rohant be Remekéry.
- Drága fiam! — kiálta Remekéry karszékbe vetve magát — segíts rajtam, ha lehet.
- Vánay csodálkozva mereszté szemeit.
- Elvesztem! — folytatá Remekéry — oda vagyok!
- Mi lelte?
- Szerencsétlen vállalatok, bukás... most mondták ki ellenem a csődöt. Most Vánayn volt a sor elájulni.
- Az én érdekem a tied is. Még minden menthető, csak pénz kell; fele vagyon okvetlen megmarad, csak pénzt teremts, hisz neked az nem nehéz, tán atyád...
- Elébb támaszd fel sirjából.

tömérdek megjegyzés. A nők állítása szerint a szellemdus, a gazdag, s a szép Vánay külön szerencsét is tehetett volna; ellenben a férfiak azt bizonyították, hogy a művelt, bájos, gazdag Etelka nem olyan bárdolatlan pusztafinak való.

Ez alatt Remekéryéknél lehető legnagyobb előkészületek folytak.

A tiz nap eltelt.

Vánay és Etelka nagy tömeg nézők előtt oltárnál szerelmet s hűséget esküvének egymásnak.

A nászlakoma nagyszerű volt, mint Remekéry egész mult élete.

Vánay a szállodába vezeté nejét.

Öröm és élvek közt tündérszárnyakon repül az idő.

Egy hét tünt el.

Vánay épen sétalovaglásból tért haza, midőn Remekéryt izgatott állapotban nejétől távozni látá. Kellemetlen sejtelem szállta meg. Midőn a kantárt lovászának veté, darabig gondolatokba sülvedve mozdulatlan maradt, végre felsohajta:

— Előbb utóbb ugyis meg kell tudniok, még jobb ha nem tölem hallják — ezzel nejéhez sietett.

Etelka annyi kedvességgel, olly nyájasan fogadá, hogy Vánay tökéletesen meggyőződék, miszerint állapotáról még mit sem tud.

A nők legszeretetre méltóbbak, ha férjeiknél valamit kieszközölni törek-szenek. Etelka a tulzásig szeretetre méltó volt e perczen.

— Férjem — kezdé olvadó nyájas hangon, miután annak homlokát édesen megcsókolá — én unom Pestet.

— Ah! én is.

— Az szép tőled.

— Remélem, egész életünk illy példás egyetértés leend.

— Bizonyosan. Lásd mi egymásnak elég vagyunk kölcsönös boldogságunkra.

— Tökéletesen.

— Szeretnék a nagy világ zajától visszavonulni.

— Én is.

— Felséges! utazzunk hát jószágodra.

— Jószágomra? — kérdé megütközve Vánay.

— Na igen, lásd itt mindig azt hiszem, nem egészen birlak, házi élveidet a nagyvilág örömeivel megosztod. Drága férjem kérlek utazzunk jószágodra. Boldogságom csak ott leend tökéletes. Jövő télre én fogom sürgetni a feljövételt.

— Igen, de én mást gondoltam.

— Nős?

- Sokkal derekabb volna elébb a te jószágaidat megtekinteni.
- Az nekem unalmas, már annyira ismerem.
- Épen úgy vagyok én.
- Kérlek ne ellenkezzél.
- Édes Etelkám! kezdé türelmes hangon Vánay — szólj őszintén, szeretsz-e? de úgy szived mélyéből?
- Véghetlen!
- Minden mellékes érdek nélkül, saját magamért?
- Igen! viszonzá Etelka, kérdőleg tekintve férjére — miért most e valóság, hisz ezerszer elmondám már.
- Mert, ... mert.. lásd nem mehetünk jószágomra.
- Nem értelek.
- Megfejttem. Igaz, nekem szép jószágaim vannak, de elzálogosítvák.
- Mind? — kérde Etelka helyéből felugorva.
- Nagybátyámnál.
- Mind? — ismétlé Etelka kétségbeeső hangon.
- Egy tenyérnyit sem bírok.
- Etelka egy sikoltással a pamlagra roskadt.
- Atyád — folytatá Vánay — kölcsönözhet pénzt a kiváltásra.
- Etelka néma maradt.
- Vánay ápolására siette, mert csak most vevé észre, hogy Etelka elájult. Midőn magához tért, férjét görcsösen taszítá el magától, s keserves könnyükbe tört ki.
- A legnehezebben tul vagyok — gondolá magában Vánay — ennek elébb utóbb meg kell vala történni. A gazdag szülők csak nem hagyandják el egyetlen leányukat, sorsom pedig az övével most összeforrt.
- Hasonló elmélkedések közt, kissé ugyan leveretten hagyá el nejét.
- Alig egy óra mulva, arczából kikelve, kétségbeesetten rohant be Remekéry.
- Drága fiam! — kiálta Remekéry karszékbe vetve magát — segits rajtam, ha lehet.
- Vánay csodálkozva mereszté szemeit.
- Elvesztem! — folytatá Remekéry — oda vagyok!
- Mi lelte?
- Szerencsétlen vállalatok, bukás... most mondták ki ellenem a csődöt. Most Vánayn volt a sor elájulni.
- Az én érdekem a tied is. Még minden menthető, csak pénz kell; fele vagyon okvetlen megmarad, csak pénzt teremts, hisz neked az nem nehéz, tán atyád....
- Elébb támaszd fel sirjából.

— Meghalt?

— Husz év előtt.

— Tehát ön nem Vánay Zoltán fia?

— Fájdalom, nem.

Az öreget szédülés környezé.

E perczbe lépett be Etelka, s zokogva panaszkodék:

— Atyám! ő megcsalt, semmije, de semmije sincs.

— Uram! — kiálta Remekéry — igaz, hogy ön minket megcsalt?

— Önök csaltak meg engem.

— Csak nem hiszi, hogy egyéni tulajdoniért adám önnek leányomat?

— Csak nem hisz olly örültnek, ki egyedül nagyravagyó és fényüzéshez szokott leányát ohajtám birni.

— Miért nem mondá, hogy ön nem Vánay Zoltán fia?

— Mert senki sem kérdezt.

— Miért nem mondá, hogy szegény?

— És ön miért nem mondá, hogy női hozományul egy sereg hitelezőt ad, s hogy nászzeném dobszó leend?

— Elválási pert indítok.

— Az okmányokat szívesen aláírandom.

Remekéry zokogó leányának nyujtá karát, s kitérések közt hagyá el Vánay szállását.

A hir villám gyorsan szárnyalta be a várost. Kevés idő mulva a pesti hitelezők részéről Vánay nyakára jött a sok birói lefoglalás.

Vánay gyalog indult meg Pestről, az első pihenésnél színpadi állást vön, s a főváros felé vissza tekintve mondá:

— Voltam ur, tékozoltam, fényes házasságra léptem; most ismét tönkre juték, senki sem vetheti szememre, hogy e rövid időt a fővárosban rosszul használtam.

A QUILÉJA.

(BALLADA.)

SZÁSZ KÁROLYTÓL.

Fény hazája, szép Olaszhon!

Napnál szebbek éjszakáid

Élet és gond ha elalszik,

Szellő- s patak-zene hallszik,

S hogy az álmadón viraszszon:

Csillag és holdfény világít.

Ember, állat nincsen ébren,

Ébren vannak a virágok.

A balzsamos illat kincsét

Mit a narancs fája hint szét,

A fuvalom fogja szépen,

Szerte hordja, s mármorkéjben

Elkábítja a világot.

Ah az éjnek édes titka,
 Ah e titok fátyla foszlik!
 Bele szól a méla zajba
 Távol tengerek morajja...
 Behatolok titkaidba;
 A mult köde szerte oszlik.

Látom kelni nagy özönben
 A tábort a látkör szélén.
 Nyugszik a nyil és tegezze,
 Tüzek körül gyülekezve
 Ülnek a hadak előttem,
 Harezaik felől mesélvén.

Ereszkedik néma éj, a
 Harmatszomju föld fölébe.
 Fehér sátrak közt az árnyak
 Szótlanul kószálva járnak.
 A háttérben Aquiléja
 Tornyainak büszke képe.

Három éve vesztegel már
 Itt a szörnyü Isten-ostor
 Le le csap, mint ég villáma,
 Zúdul, mint tenger hulláma:
 Ellen áll dühének a vár,
 Vad szivében vad harag forr.

Ő, ki akármerre lépett,
 Egy egy országot tiport el,
 Súlyja alatt lábnyomának
 Törtek népek, tartományok
 Mint tölgy, mit a vész kitépett,
 S aztán a tenger sodort el:

Ő is gátra lele végre, —
 Mint bérczeken a zuhatag;
 Őt e falak feltarthatják!
 Nem! felkölti vad haragját,
 S megesküszik a nagy égre:
 Hogy e falak leomlanak.

„Ez legyen végső éjjelem,
 Ne viradjak a holnapra!
 Süvölts bagoly! jajgass héja!
 Reszkess büszke Aquiléja,
 Jó a végső veszedelem
 Tornyaidra, vén faladra!“

Fölkél s taborát bejárja,
 Vele jár a böszült harag.
 A táborban szilaj ének
 Közt a hősök ott mesélnek,
 A bor aranyos nektárja
 Lelket indit, szivet ragad!

Tűz körül a bösz királyra
 A hadak nem is figyelnek.
 Táltosok beszédes nyelvén
 A multak regéi kelvén,
 Megy az ének szájról szájra,
 Hurjain lantnak kebelnek.

„Mít! riad fel most az Isten-
 Ostorának szörnyü hangja. —
 Ti a lantot verve ültök,
 Tárogatók s méla kürtök
 Hangjain merengve itten!
 Verjen meg Hadur haragja!“

„Édes a dal, szép az ének,
 Harcz után a diadalban.
 De epedni hanga mellett
 Mig nem nyertél győzedelmet:
 Csak a gyávák lágy szivének
 Van gyönyör az ilyen dalban.

„Föl csatára, vég csatára!
 Gyávaságnak vége már most.
 Túrtem . . . de nem akarom már,
 Még ma vár, holnapra romvár,
 Megrendül a föld határa,
 Úgy eltiprom ezt a várost!“

S osztja a király parancsát,
 Nyelve némul lantnak, kürtnek.
 Felugornak a vitézek,
 Csörgenek a kelevézek.
 Fenik a kardot, a lándzsát,
 Pajzsaikra rárá ütnek.

Egyik mázsás buzogányt hoz,
 S megforgatja mint a pelyhet.
 Ez kopját hoz kezében,
 Az száz nyilat tegezében,
 És mind menynyet-földet átkoz,
 Ha ma nem nyer győzedelmet.

— Meghalt?

— Husz év előtt.

— Tehát ön nem Vánay Zoltán fia?

— Fájdalom, nem.

Az öreget szédülés környezé.

E perczbe lépett be Etelka, s zokogva panaszkodék:

— Atyám! ő megesalt, semmije, de semmije sincs.

— Uram! — kiálta Remekéry — igaz, hogy ön minket megesalt?

— Önök csaltak meg engem.

— Csak nem hiszi, hogy egyéni tulajdoniért adám önnek leányomat?

— Csak nem hisz olly örültnek, ki egyedül nagyravágyó és fényüzéshez szokott leányát ohajtám birni.

— Miért nem mondá, hogy ön nem Vánay Zoltán fia?

— Mert senki sem kérdett.

— Miért nem mondá, hogy szegény?

— És ön miért nem mondá, hogy női hozományul egy sereg hitelezőt ad, s hogy nászzeném dobszó leend?

— Elválási pert indítok.

— Az okmányokat szivesen aláírandom.

Remekéry zokogó leányának nyujtá karát, s kitorések közt hagyá el Vánay szállását.

A hir villám gyorsan szárnyalta be a várost. Kevés idő mulva a pesti hitelezők részéről Vánay nyakára jött a sok birói lefoglalás.

Vánay gyalog indult meg Pestről, az első pihenésnél szinpadai állást vön, s a főváros felé vissza tekintve mondá:

— Voltam ur, tékozoltam, fényes házasságra léptem; most ismét tönkre juték, senki sem vetheti szememre, hogy e rövid időt a fővárosban rosszul használtam.

A QUILÉJA.

(BALLADA.)

SZÁSZ KÁROLYTÓL.

Fény hazája, szép Olaszhon!

Napnál szebbek éjszakáid

Élet és gond ha elalszik,

Szellő- s patak-zene hallszik,

S hogy az álmadón viraszson:

Csillag és holdfény világít.

Ember, állat nincsen ébren,

Ébren vannak a virágok.

A balzsamos illat kincsét

Mit a narancs fája hint szét,

A fuvalom fogja szépen,

Szerte hordja, s mámorkéjben

Elkábitja a világot.

Ah az éjnek édes titka,
 Ah e titok fátyla foszlik!
 Bele szól a méla zajba
 Távol tengerek morajja . . .
 Behatolok titkaidba ;
 A mult köde szerte oszlik.

Látom kelni nagy özönben
 A tábort a látkör szélén.
 Nyugszik a nyil és tegezze,
 Tüzek körül gyülekezve
 Ülnek a hadak előttem,
 Harezaik felől mesélvén.

Ereszkedik néma éj , a
 Harmatszomju föld fölébe.
 Fehér sátrak közt az árnyak
 Szótlatlanul kószálva járnak.
 A háttérben Aquiléja
 Tornyainak büszke képe.

Három éve vesztegel már
 Itt a szörnyü Isten-ostor
 Le le esap , mint ég villáma,
 Zúdul, mint tenger hulláma :
 Ellen áll dühének a vár,
 Vad szívében vad harag forr.

Ő, ki akármerre lépett,
 Egy egy országot tiport el,
 Súlya alatt lábnyomának
 Törtek népek, tartományok
 Mint tölgy , mit a vész kitépett,
 S aztán a tenger sodort el:

Ő is gátra lele végre, —
 Mint bérczeken a zuhatag ;
 Őt e falak feltarthatják!
 Nem! felkölti vad haragját,
 S megesküszik a nagy égre :
 Hogy e falak leomlanak.

„Ez legyen végső éjjelem,
 Ne viradjak a holnapra!
 Süvölts bagoly! jajgass héja!
 Reszkess büszke Aquiléja,
 Jő a végső veszedelem
 Tornyaidra, vén faladra!“

Fölkél s táborát bejárja,
 Vele jár a böszült harag.
 A táborban szilaj ének
 Közt a hősök ott mesélnek,
 A bor aranyos nektárja
 Lelket indit, szívet ragad !

Tűz körül a bösz királyra
 A hadak nem is figyelnek.
 Táltosok beszédes nyelvén
 A multak regéi kelvén,
 Megy az ének szájról szájra ,
 Hurjain lantnak kebelnek.

„Mit! riad fel most az Isten-
 Ostorának szörnyü hangja. —
 Ti a lantot verve ültök,
 Tárogatók s méla kürtök
 Hangjain merengve itten!
 Verjen meg Hadur haragja !

„Édes a dal, szép az ének,
 Harez után a diadalban.
 De epedni hanga mellett
 Mig nem nyertél győzedelmet:
 Csak a gyávák lány szívének
 Van gyönyör az ilyen dalban.

„Föl csatára , vég csatára!
 Gyávaságnak vége már most.
 Türtém . . . de nem akarom már,
 Még ma vár, holnapra romvár,
 Megrendül a föld határa,
 Ugy eltiprom ezt a várost!“

S osztja a király parancsát,
 Nyelve némul lantnak , kürtnek.
 Felugornak a vitézek,
 Csörgenek a kelevézek.
 Fenik a kardot, a lándzsát,
 Pajzsaikra rará ütnek.

Egyik mázsás buzogányt hoz,
 S megforgatja mint a pelyhet.
 Ez kopjákat hoz kezében,
 Az száz nyilat tegezében,
 És mind menynyet-földet átkoz,
 Ha ma nem nyer győzedelmet.

Eloldják a dárdanyélre
 Megkötözött paripákat.
 Megharson a harc-trombita,
 Nyihog, prüszköl a paripa,
 Ágaskodva ugrik félre,
 Majd megint előre vágat.

Szekerek jönnek zörögve,
 Faltörő kost tol a sok nép.
 Füttyengetnek a parittyák,
 A hogy a léget hasítják,
 És a tábor nagy körökbe
 Oszlik és gyül öszve sokkép.

De a halmon, melly keletnek
 Fordul, magas tiszta helyen:
 Áll a táltosok csoportja
 Körben máglya összehordva;
 Barmok, lovak megöletnek
 Hogy Hadurnak kedve teljen.

Bösz bikának széles szügye
 Setét-piros vért patakszik.
 S melly sokáig ellen állott:
 Öszve rogy a nemes állat;
 Vad rivalgás le a völgybe
 Hirdeti a szörnyü lakzit.

Hoznak fejedelmi mént, a
 Mit fehérbre hó se moshat.
 Leng serénye, tombol lába —
 Be hat a vas oldalába,
 S mint levert bárány: aként a
 Szilaj csödör öszve-roskad

Ropog a tűz, zeng az ének,
 Felcsapongva, fel az égig.
 A leölt mén s tulok testét
 (Jósolgatva vést, szerencsét)
 Nézik a bölcsék, a vének!
 A jövendő tárva nékik.

Sok epéje a bikának:
 A harc nagy dühét jelenti.
 A ménben nagy szivre lelnek,
 Jó értelme van e jelnek:
 Bátor sergét Atilának
 Meg nem győzi senki, senki!

S kél a nap, keletnek ormán,
 És a földi láng ki alszik.
 A tűz örök istenének
 Zeng a hangos hála-ének;
 De alant harc vágya forrván,
 Vadabb ének szava hallszik.

Jó a királyhoz vezére,
 Lova porból felleget ver:
 „Készen állunk a csatára,
 Reszket már a föld határa,
 Mintha a part fővenyére
 Zúgva ráfekszik a tenger!”

„Várjatok még!” — Jó a táltos
 Ősz szakállal, görbe bottal:
 „Uram! a jelek nem csalnak,
 Ellenségid mind meghalnak
 Porba omlik az a város,
 S romja telve lesz halottal!”

„Halgass ember! — a király mond —
 Nem hiszek csalárd szavadnak.
 Mindig jóslod, három éve,
 Hogy a város be lesz véve,
 S mindig csal jóslásod, álmod.
 Magam jóslok már a hadnak!”

S elnémulnak ijedségben
 A dühhel mondott szavakra.
 S a király alig hogy szóla:
 Im egy hosszú lábú gólya
 Nagy keleppel jó a légben,
 A várostól erre tartva.

Alig pelyhes két magzatját
 Hozza orrában sietve.
 Azok ott bámulva nézték:
 Mért hagyá el régi fészket?
 Mért repült el? találgatják,
 Gyanitgatva, kételkedve.

E madár jó hír hozója.
 A király merengve nézi.
 „A szent kardra! ez a jó jel!
 Aquiléja ormiról el
 Tudjátok mért száll a gólya?
 Mert annak végvesztit érzi!

„Fel nyomomban! szörnyü harcra!
A kelevéz, a parittyá
Süvölsön a légen által.
Omló nyilak záporával
Boruljon el a nap arca,
Mint ha sűrű köd borítja.“

Szólt s nyomában felzudulva
Vérszomjazva ment a tábor.
Megmászzák a tömör falat,
Ropog csapásaik alatt,
S minden nyomon véres hullá
Feketéllik ki porából.

Kemény homloku kosoknak
Érezteknő tart biztos védet.
A hunn győzedelmet ordít,
Leesik a felvonó hid,
Diadal a harcosoknak,
Aquiléja, véged, véged!

És egyszerre, mintha vulkán
Nyitná meg pokoli öblét:
Láng tör elő vad haraggal
Fedélről fedélre nyargal,
S mint egy tüzfolyam kinyulván,
Mérge pusztitón ömöl szét.

Egy rémdallá forrt haláljajt
Hallani csupán a légben.
Tüztől, fegyvertől találva,
Egy halálból más halálba
Fut kit a kétségbesés hajt,
A gyilkoló vég inségben.

S a romok felett megáll a
Hunnok iszonyú királya,
S eltekint sergére büszkén.
Bagoly jajgat, sir a héja,
Enyészet leng Aquiléja
Pusztá romján, hamvas üszkén.

MAGYAR NÉPVILÁG.

(APRÓ REGÉK A RÉGI JÓ IDŐKBŐL.)

IRTA

Ásval JÓKAY MÓRICZ.

Mások a költészetet az égben keresik, mi keressük azt a földön. Mások a költő tanította a népet, most taníts te engem lelkem hajlamaitól ölelt nép!... Jöjjetek eléem ti rétek, mezők, délibábos rónák, csendes fehér házak, pusztai karámok; — álljatok ki vidám piros lyánkák házaitek ajtajába, gyűjtsátok meg a mécset a fonóházban, hadd álljanak a legények leskelődni ablakaitok alá; — kepeljétek szorgalmas vizi malmok a holdvilágban rezgő folyam tükrén, mikor a fehér ruhás molnár az ablakon kihajolva csendesen hallgatja a távozó hajósok túlkölését; — hintsétek be az utcákat frissen kaszált füvel, rakjátok ki illatos jegenyeágakkal, midőn az úrnapi zászlókat ünnepélyes menettel körülhordják; — hagyjátok szólani a zenét, rikoltozni a tánczókat, sírni a menyasszonyt, örülni a vőlegényt a menyegzőben; — lássalak benneteket ti e szabad égnek fogadott fiai, jókedvű pászternép, gulyások, csikósok szellő paripákon, regényes, magányos csárdákat látogatva. Tünjete fel előttem ti széles városok, boldog házaikkal, tornyos szentegyházak, miknek ablakain át a hivek harsogó éneke zeng elé, míg a küszöbben ekkléziát követő hajadon siratja letépett koszorúit....!

Hadd gondoljak vissza mind azon víg és kedélyes, szomoru és elgondolkodtató regékre, adomákra, eseményekre, miknek homályos emléke a régi jó időkben lelkemben fenmaradt: események, minőkkel naponként találkozunk az életben: olly egyszerűek, olly igazak s még is olly érdekesek; szájról szájra adott regék, minőket kedélyes rokkapörgés mellett beszélnek el egymásnak félénk leányzók, olly aggasztó tartalmuak, hogy mese végeztével szinte körülnéz a hallgató, ha nem áll-e a háta mögött az ijedelmes regealak? — vagy minőket víg poharazás közt szoktak felhordani jókedvű férfiak, mikor a bor megoldá a nyelveket, s egyik tréfás csintalan monda a másikat idézi elő: — bohó mesék, miket leleményes vándordiákok hoztak haza kedélyes csavargásaikból; — kalandregék népszerű királyokról, tündérmondák bűbájos elődök felől, hajdankori hősök emlékei, töredék adataiban a hagyománynak, az apró történetek, miket minden elmesélő így ad elő: „ez itt és itt én velem történt,“ anecdoták az országhírű különczökre fogattokon kezdve, azon stereotyp alakokig, kiket minden ember személy szerint ismerni vél, el-lesve a zöld asztales tréfái közül úgy, mint a vándor szinpadok papiros falai mögül, s összefogva mind azt, a mi e két szinpad közé esik, együgyü földmivesek, kaczkias menyecskek, hírhedett kalandorok, szomorú örjögök, könnyelmü diákok, s méltóságteljes táblabírák, országos kortesek, s vitézlő insurgensek, tudós professorok, s kalandos népköltők, tréfás jurátusok s furszangos patvaristák, bámulatos huszárok s próbálttorku kántorok tarka esetei, egész mesekörök egy-egy ismert néposztályról; — ez a nép élete, ez a nép világa.

Az alapszinezet mindenütt ugyanaz: a nép maga magát rajzolja le, egy vonás sem hamis. A mi való benne, az az élet valódisága, s a mi költészet, az az élet költészet. Mindenütt keresztül török a hervadatlan jó szív, a nemes könnyelműség, a fulánktalan humor, az erőtlen bánat, a leleményes furszang, a délezeg legénykedés és a nyugodt nemzeti önhit, melly együtt a magyar népeletet annyira jellemzi, s mellynek összesége — a közélet historiája.

Ez életet, e világot rajzolni kívántam én, s a tárgy mérhetlen gazdagsága az, melly visszadöbbsent; — ki győzné a mezők minden virágait leszedni? Csupán azt tehetém, hogy kiválogattam azokat, mellyek vándor bolyongásaim közt legkedvesebbeknek tetszettek; mennyi maradt még észrevétlenül!

A ki a vadon nőtt virágokban gyönyörködik, fogadja tőlem e füzért szívesen.

I.

A falu bolondja.

Nálunk még nincs országos intézet azon boldogtalanok számára emelve, kiknél a lélek megszakasztá örök összeköttetését isteni eredetével. Azt tartók, hogy a hol az okos embereknek sincs háza, hogy lenne a bolondoknak? Illyenformán hazánkban csaknem mindegyik városnak, falunak meg van a maga bolondja, kiket minden gyermek ismer, s később midőn a gyermekek megvényülnek, még a vén emberek is, mert a bolondok sokáig élnek. Az emberek megszokták őket úgy tekinteni, mint a közönség árváit, s a helyett, hogy lánczokat raknának rájuk, s kemény rostélyok mögé zárnák, hagyják őket ártatlan hajlamaik után járni, kóborolni magányos erdőkbén, összeszedni haszontalan mezei virágokat (az örültek mind úgy szeretik a virágokat), vagy elheverészni naphosszant aerv őfényen, bámulni a tele holdat s ujjongatni széles kedvvel az

utczákon, s senki sem törekszik őket megfosztani az áldott szabad légtől, az úttalan erdők utáni vágytól, a megszokott méla badar beszédektől s a rokonszenvű holdvilágtól. Mindig akad jó lélek, ki, ha megéheznek, enniük ad; ha elrongyosodtak, felruházza őket, s a hol elestelednek, ott megvirad, mint a ki örökké utazik. S midőn rájuk jön a gonosz óra, hogy végig futkosnak az utczákon, s bekiabálnak az ablakokon, az emberek azt mondják: „a jó bolond” s nem iparkodnak őket elfogni, elzárni, elhallgattatni; hisz az örültnek legnagyobb kin a pihenés és hallgatás...

Némellyik már ollyannak született; ez talán boldog; de hát a kit az idő tett azzá, kinek arcza épen olly derült, olly okos volt egykor, mint másoké, minő eseményeknek kellett azzal történni? minő húrok szakadtak meg ott a szivben, hogy a lélek önmagára ne ismerjen többé? Néha csak egy pár szó maradt meg nálok az elmúlt idők emlékeiből, a ki hallja e badar szavakat: megcsóválja fejét: „szegény bolond” és ki tudja azon néhány szóban milly szomorú élet töredéke jár föl kísérteti?...

Néhány év előtt Csongrád megye egyik népesebb helységében voltam sok ideig, s ezalatt többször volt szerencsém az ottani tisztos földmivelőkkel társalkodni. Mint tudva van, ott paraszt embernek hivatik s bundában és vászon-köntösben jár akár-hány jómódu gazda, ki áll százezer forintnyi értékig.

Egyikéhez a derék gazdáknak gyakorta járatos voltam; egyszerű ép kedélye, elemés jóízű tréfái sokszor elmulattatának, utóbb szinte megvárta tőlem, hogy a hol egy családi ünnepély volt a házánál, névnap, kukoriczatörés, vagy disznótor, abból el ne maradjak.

Egyszer épen kenyérsütés idején találtam oda vetődni. A konyhában fogadott el, mert ott volt a felesége is, egy derék piros pozsgás tüzről pattant menyecske, ki a paráztól izzó kemence előtti mélységben ülve, saját izmos kezeivel hányta be a sütőlapáton mind a tizenkét kenyeret, mellyeket maga dagasztott és szakasztott, pedig volt vagy hat szolgálója.

Nem is állt ott egyébjért a gazda, mint hogy a kemence szája elé kihúzott halom parázból gyujthasson pipára s szidassa magát a feleségével, ki a nagy sürgős munkában pörölt mindenkire, a ki nem mozgott olly sebesen, mint ő, s ez nagyon illett neki.

A tüzhelyen már készen állt vagy tíz darab lángos, ki lúdzsirrall, ki szilvaizzel megkenve, s két nagy zöld tálba felrakva, mellyel is engem belépőt rögtön elkezdtek kínálni, az asszony azzal biztatva, hogy ő sütötte, a gazda pedig valami borfélélet emlegetve, a mit jó lesz majd rá inni.

E nagy sürgés forgás közben, mialatt Kata asszony a hosszú lapátnyéllel olyakat döfött a háta mögött ácsorgó cselédeken, hogy azt sem tudták hol álljanak meg? belép nagy csendesen az ajtón egy vén összetöpörödött anyóka, előbb csak a fejét dugva be, s nagy mosolygón szétekintve, majd az eléje rohanó kutyák fejéit czirógatva össze s köszöngetve nekik, mintha ezek csak ollyan ismerősei volnának, mint más akárki a háznál.

Majd, nagy kuttogva, közelebb jött, meg megállva, mintha azt várná, hogy hívják, s ismét neki bátorodva.

Rajtam kívül senki sem látszott őt észrevenni, a kenyérsütési mozgalom annyira elfoglalhatta mindenki figyelmét, vagy talán másra nézve nem is volt e megszokott törzalak annyira feltűnő, mint rám, ki először láttam.

Termete össze volt görnyedve egészen, úgy hogy az egész alak alig látszott

négy lábnyinál magasabbnak, feje födetlen volt, a sűrű és hosszú egészen fehér haj egy hosszú tekeresbe fonva, mint ahogy fiatal lányok szokták viselni. Arczvonásait ezer ráncz kuszálta össze, szája örökké mosolygásra volt széthúzva, s félig nyitott szemei mintha mindig egy pontra néznének, alig látszottak néha megmozdulni. Csak fejével tett olykor egy egy dőre bólintást. Ruháján és kötényén százféle tarka folt látszott egymásra varrva, egyik kezében egy nagy csomó közönséges utfélen termő mezei virág volt, a másikban néhány szál fenyőfa forgács, mit az útfélen szedett fel, ahol építettek.

A mint belépett, rögtön meglátta, hogy idegen is van jelen, s csodálatos szemérmes naivsággal iparkodott arczát elrejtteni a kezében tartott virágcsomóval, így sompolygott oda Kata asszony háta mögé, ki éppen akkor tette lapátra a tizenkettedik kenyeret, s a virágcsomóval rá ütött annak vállára balga vigyorgással.

— Hühü, néném asszony, itt vagyok ám.

— Ejnye de jó, éppen rád vártam — felelt vissza a menyecske. Te kelleddél ide nekem, látod.

— Hühü. Hoztam kendnek szép virágot elültetni; aztán hallottam, hogy süt, hát fát is hoztam.

Ezzel azt a két szál forgácsot odatette Kata asszony ölébe.

— No látod. Ha ezt nem hozod, hát mármost mivel fűteném be a kemenczét? Hát lángos kell-e?

— Hühü. Kell ám. Szólt a dőre, s nyujtotta érte a kezét.

Kata asszony odanyujtott neki egy nagy darabot.

— Nesze, hanem megedd. Itt előttem edd meg.

— Hühü. Elviszem Jóska bácsinak.

— Jóska bácsinak nem kell. Jóska bácsi azt izente, hogy magad edd meg.

— Igazán azt izente? kérdé a vén leány mosolyogva, s azzal nagy sohajtva elkezdé a lángost nyelni. Meg sem rágta, nem is igen volt már mivel: s valahányat nyelt, mindig egyet fohászkodott utána; s mikor végre azt gondolta, hogy senki sem nézi, hirtelen eldugta a megmaradt darabot a kölcnyébe s úgy látszott rajta, mint örül, hogy e ravaszága olly szépen sikerült.

— Mit csinál azzal, a mit eltett? Kérdém Kata asszonytól.

— Elteszi a bolondos, — Jóska bácsi számára.

A néember meghallotta, hogy Jóska bácsiról beszélnek s kíváncsi örömmel ütötte fel fejét:

— Mit izent Jóska bácsi?

Egy czírmos szolgáló tréfásan ráfelelt.

— Azt izente, hogy számláld meg azt a tál mákot, hány szem van benne?

Az örült minden szó nélkül felkelt s oda ülve a mák mellé, elkezdte azt szemként számlálni.

— Miért tréfálnak így veled? kérdém én, megsajnálva a boldogtalant, mire Kata asszony oda ment hozzá s megfogta a karját.

— Hagyd el no, jó Marcsa, hazudott az Erzsi, nem azt izente neked Jóska bácsi.

De az örült csak nem akart felhagyni a számlálással.

Kata asszony ekkor oda mutatott rá, szemével intve, hogy hagyjam rá, a mit mond:

— Nézd: ez az úr Jóska bácsitól jött, azt az izenetet hozta, hogy csak eredj haza, aztán maradj szépen veszteg s ne sokat járj a Tiszára. Ugy-e?

Én intettem, hogy úgy van.

Erre a tébolyodott nagy örvendve odajött hozzám, megfogta a kezemet, sokáig szemembe nézett ijesztő szemeivel s aztán vigyorogva monda.

— Hühű; majd olyan szép legény, mint a Jóska bácsi.

Ez elég hizelgő bók volt reám nézve, de én még is jobb szerettem volna már, ha nem nézett volna rám ez a boldogtalan teremtés, azokkal a tétova szemekkel s egy ezüst pénzecskét vettem ki zsebemből, odanyujtva azt neki.

Az örültek nagyon szeretik a pénzt.

Ez is, a mint kezébe adtam az ezüstöt, egyszerre jójezakát kívánt mindnyájunknak, s nagy sietve elkotródott.

— No ezt most megint elküldi Jóska bácsinak. Szólt nevetve Kata asszony.

— Hogy hogy? kérdezém én kíváncsian.

— Hát beledobja a Tiszába, ott a hol legmélyebb a víz; akármit kap, a minek Jóska bácsi hasznát veheti, az mind vándorol a Tiszába.

— S ki hát az a Jóska bácsi?

— Senki sem az lelkem. Soha sem élt az a világon. Csak úgy felkapta, mint a féle bolond.

— S mindig örült volt ez?

Erre a szóra egy vén mindenestül, ki ott ült eddig a kuczkóban, nem állhatta meg, hogy bele ne szóljon.

— Nem volt biz az uram.

— No én illyennek ismerem, a mióta eszemet tudom, feleselt Kata asszony.

— Hiszen kegyelmed még harmincz esztendő sem ért. Azelőtt történt az sokkal.

— Hát kend tud róla valamit? kérdém én érdekelten fordulva az öreg felé.

— Dehogy tud, sietett helyette felelni Kata asszony. Csak szeret mesélni, mikor bolondra akad, a ki hallgassa. Ne vegye magára ifju uram, ez csak szavam járása.

De én nem hallgattam Kata asszonyra s tovább kérdezém az öreget.

— Talán szerelmében örült meg ez a szegény leány?

— Óh majd mit mondok! pattant fel a menyecske. Szerelmében? Tud is egy paraszt megbolondulni szerelmében! No majd annak való az: megbolondulni a nagy szeretet miatt! Urak szokták azt csak, édes lelkem.

— Hát te nem bolondulnál meg utánam, he? évődék vele a férje, karcsú derekát átfonva.

— Elmenj! Kiálta ez, a kezére ütve. Volna is miért?

A vén mindenestül ez alatt megrántá kaputom hátulról s odasugta.

— Nem szeretek itt beszélni, jó uram, mert kinevetnek vele. Hanem ha akarja hallani, jöjjön el estefelé. Kiállok a kapuba s majd ottan elmondom. Szomorú istória ám az: érdemes lesz meghallani.

Kata asszony még sokáig elzúgolódott e tárgyon; az alatt kisült a kenyér, kibontotta a kemenczét, kiszedte egyenkint a nagy gömbölyü fényes hátú kenyereket, gyönyörű piros ropogós gyürke-szalaggal a féloldalaikon, s valahányat kivett, mindannyiszor mondá:

— Hiszen majd én bolondulnék meg utánad, csak azt lesd!

Este felé azon menve, láttam, hogy az öreg mindenestül már a kapuban ülve vár.

— Adjon Isten. Mondék neki, helyet foglalva a meszelt padkán.

Ő szépen odább huzódott, hogy elférjek mellette, s viszonzva köszöntésem, behuzta fejébe süvegét jó mélyen, s megtömve kurtaszáru pipáját, nagy vesződséggel kicsiholt egy körömnnyi tüzkövön.

— Megengedi kegyelmed, hogy elébb rágyújtsak, mert már én gondolkozni sem tudok, ha csak a füstöt nem látom.

Én hallgatva billenték fejemmel, mire az öreg hozzá fogott a szóhoz.

— ... Nem is emlékezik ám már arra senki, mert jó hatvan esztendő mult el azóta, hogy ez a dolog történt. Mezitlábos gyerek voltam még magam is, s csak az a csoda, hogy el nem felejtettem. Ez a bolond asszony, ez a ránczos képű, akkor szép fiatal hajadon volt, s az a Jóska bácsi, a kit annyiszor emleget, az volt az én testvérbátyám. Nem volt akkor kettőjöknel szebb pár a parasztok között, azóta is régen nézem a felnövő ivadékot, soha sem termett náluknál különb. A szüléink keresztkomák voltak, a Marcsa anyja tartotta a bátyámat és engemet is a keresztvizre, s az én anyám Marcsát; együtt gyermekeskedtek, együtt jártak iskolába, együtt mentek az ú r a s z t a l á h o z, husvét vasárnapján. ... Hej biz az a jó pap, a ki bennünket keresztelt, rég a mennyországban prédikál már, s az a derék kántor, a ki bennünket oktatott, odafen üti most a tactust az angyalok előtt! ...

Az ifju legény és ifju leányzó gyermekségétől kezdve úgy egymáshoz szokott, hogy nem is gondoltak egyébre, mint hogy örökké együtt fognak élni, nem is hitta az anyám a szép Marcsát egyébként, mint „kis menyem-asszonynak“ s mikor mind a kettő tizennyolcz esztendős volt, a szülők elhatározzák, hogy a mint az Isten a farsangot megengedi érnünk, összeadják őket.

A bátyám csak mind azt mondá, hogy ne várjunk vele farsangig, addig még ki tudja, mi nem eshetik? s jól sejtette a szegény, mert a mint leszüreteltek, a Marcsa apja az én apámmal egy este elmentek bort fejteni a pinczébe ketten, ott a halálos levegő leütötte őket lábaikról, mire rájuk akadtak, halva voltak mind a ketten,

A gyász nagy volt mind a két háznál, egyszerre halva mind a két apa; de Marcsáéknál még nagyobb baj is volt, mert az öreg egyuttal egyházi is levén, a mint holmi pénzek fordultak meg a kezén, azokból mintegy kétszáz forint hiányzott. Hová lett, hová tehetete? azt soha sem lehetett megtudni, mert a halál olly hirtelen érte. A tisztelendő urak, a kik a számadásokat átvizsgálták, voltak annyi jósággal a jámbor özvegyhez, hogy nem hozták nyilvánosságra a dolgot, sőt megigérték, hogy egy egész esztendeig nem fogják háborgatni érte, addig iparkodják valahogy kipótolni, mert aztán nem lehet tovább titkolniok.

Hanem az anyámat nagyon megzavarta ez eset, a mint tudomására jött. Szó sem volt már a farsangi összekelésről, ő szegény jó asszony volt, de hogy engedhette volna meg, hogy a fia egy ollyan ember leányát vegye el, a kinél a közönség pénze elveszett, s a kinek tán egy esztendő mulva elveszik a házát e csúfos adósság miatt? a két fiatal szerető eleget sírt rítt, de hiába, az anyám csak azt mondta, hogy ha Marcsáék esztendő alatt a hiányzó pénzt ki tudják teremteni, akkor engedi meg bátyámnak, hogy a leányt elvegye és máskép soha. A bátyámnak fel kellett fogadni, hogy addig az esztendeig soha Marcsával össze nem jön, s hogy könnyebben megtarthassa a fogadást, be kellett neki szegődni ide egy tiszai malomba molnárlegénynek; így aztán a víz választotta el őket.

Ez alatt csakhamar még az anyja is meghalt Marcsának a sok bú és gond miatt,

s a leány egyes egyedül maradt. De lássa kegyelmed a szeretet csodákat tud tenni. Mikor már nem volt senkije a leálynak, oda jött az anyámhoz és azt mondta neki: „kegyelmed a fiának csak akkor engedi meg, hogy engem elvegyen, ha az apám tarozása ki lesz pótolva, mielőtt napvilágra jönne. Jól van. Még esztendő van hátra; addig dolgozom éjjel nappal, tőrök, fáradok, éhezem: de előteremttem azt a pénzt.“

S ekkor hozzá kezdett fogadása teljesítéséhez. Óh uram, kegyelmed nem képzeli azt, milyen sok pénz szegény paraszt embernek kétszáz forint, ha azt becsületes fáradságos keze munkájával kell megszerezni, a míg az garasonkint összegyűl.

A jámbor hajadont ez órától fogva senki sem látta dolog nélkül, a templomon kívül. Télen át szüntelen rokkáján ült, olyan fonalat font, mint a selyem, megszötte maga vászonnak, — csak úgy kapták a faluban. Korán reggel már baromfi után látott, tojását, csirkéit maga hordta eladni a városba; a házon túl volt egy kis kertje, azt beültette virággal, zöldséggel: abból több jövedelmet csinált magának, mint némely korhely paraszt negyedrészt telkéből. Nyáron elment részt aratni, s a mi életet kapott, azt ismét pénzzé tette, kis malaczkát hizlalt polyván és paréjon s őszzsel eladta, mint hizott sertést. És uram, soha sem látta annak kéményét senki is füstölögni álló esztendőig, egy kis száraz kenyér volt mindennapi eledele, és mégis olyan jól gondját viselte az Isten, hogy nemcsak szépsége nem fogyott, sőt olly egészségesnek, olly pirosnak látszott a sok munka és szükölködés között, mintha tejben vajban fürösztének. A szeretet tartá benne a lelket!

Bátyámmal nem volt szabad neki összejönni, de én hordtam egyiktől a másikhoz az izenetet. Gyakorta, szép nyári esteken, mikor senki sem tud még aludni, én a bátyámmal ott voltam a malomban; ő kiült a malom tombászára s elővette furulyáját, s elkezdte rajta azokat a szép nótákat fújni, miket senki sem tudott nálánál szebben. A tulsó parton szép leányzók jártak le a vizre, korsóikat megmeríteni, vagy ott mostak gyolcsruhákat, fehér lábaikkal bele állva a folyóba. Azok meghallották a dalt s visszaénekelték rá. De csak egynek hangját hallotta az én bátyám; az énekelt a legszebben, a legszomorúbban, hogy az ember szemei könybe lábbadtak bele; kiismerte annak hangját száz leány éneke közül. Néha volt olyan jó napja, hogy a családjától egy pár órára szabadulhatott, akkor megizente Marcsának, hogy jöjjön este a füzes sziget irányába. Az egy kis fűz s zátony a parttól négy öt ölnyire. Ide aztán csónakon kijött a szerető, átellenben a parton állt kedvese, s itt elbeszélgettek reggelig a vizen keresztül, így tettek eleget anyám parancsának s a maguk szívének. Összejöttek, enyelegtek s mégis távol voltak.

Ez így tartott szüret idejéig. Marcsát nem csak legszebb leálynak tartották már a faluban, hanem egyuttal a legjobbnak is. Még nem forrt ki az új bor, mikor egy reggelen bejött anyámhoz a jó Marcsa, s leszámlálta a nagy tölgyfaasztalra előtte mind a kétszáz forintot, mind jó pengő huszasokban, egy kis pénz hija sem volt, s megkérte, hogy vigye el vele azt a tisztelendő urakhoz. A jó uraknál azt mondák, hogy meglelték a megholt öregtől eltett pénzt a gerenda közé dugva, s azok pecsétes irást adtak róla. Soha sem tudta meg rajtunk kívül senki, hogy az a szép Marcsa kezményéből gyűlt össze.

Visszajövet bevitte magához az anyám a szép Marcsát; befonta a haját szép szivárványos szalag közé, gránátgyöngyöt kötött a nyakára, pillangós czipóket húzott apró lábaira s szépen felöltöztetve elvitte magával, — nem mondta hogy hová?

Nekem velök kellett mennem a Tiszáig. Ott egy csónak volt épen a révben,

annak az evezősét megkértük, hogy vigyen bennünket abba a malomba, a hol a bátyám szolgált, s mind a hárman beleültünk a ladikba.

Mintha most is látnám magam előtt azt a szép fiatal hajadont, a mint ott ült anyám mellett, szemérmesen elpirulva s ragyogó szemeit lesütve. Sejtette már hogy hová megyünk?

A bátyám messziről megismert bennünket, s meglátva, hogy arra tartunk, s hogy kedvese édes anyja mellett ül jobb felől, örömeiben ő is leugrott a csónakjába, s eloldva azt, fogta az evezőt s oda evezett elénk, hogy annál hamarabb találkozhas-sék velünk.

A mint oda ért s ő is, kedvese is egyszerre üték fel szemeiket, alig tudták, mi történik velök? repülni szeretett volna mind a kettő, egymás ölébe rohanni. Jóska oda-kormányozta a ladikot mellénk, hogy bennünket átszedjen a magáéba, s felállt a ladik órrába karját Marcsának nyujtva, hogy menyasszonyát, a ki reszketett az öröm miatt, átsegítse amoda.

Ebben a szempillantásban a ladik egyet billent, s a bátyám egyszerre a két csónak közé bukott s ott szemeink láttára elmerült.

A szerencsétlen menyasszony, ki már nyujtotta kezét vőlegénye felé, a kiért annyit türt, annyit fáradott, a mint azt maga előtt a vízbe bukni látta, iszonyu sikol-tással utánna vetette magát a csónakból a Tiszába.

Szegény anyám és én kétségbeesve tördeltük kezeiket s segítségért kiáltoztunk. A közel malmokból rögtön siettek a molnárok csónakaikkal s Marcsát, ki bő ruhái miatt a víz színén lebegett, nem sokára kifogták, de bátyámat nem lelték meg többé; nem kaptunk meg egyebet, csupán a víz színén úszó bokrétás süvegét.

Anyámat három nap mulva megütötte a szél, a szegény menyasszony pedig forró betegségbe esett, hat hétig feküdt bele, inkább halott volt, mint élő, s a mint fel-lábadt belőle, oda volt minden szépsége; alig lehetett ráismerni többé.

Eleinte csak azt láttuk rajta, hogy nagyon bús, elgondolkozó, naphosszant sem szólt egy szót is, hanem azután megütközve láttuk, hogy lejár a Tisza partra, s a mint a molnárok csónakokkal érkeztek a révbe, kérdezgetni kezdi tőlök: „mit izent a Jóska bácsi?”

Még azt hittük, hogy ez a baj csak hagymáz-betegségéből maradt meg nála, a mikor szinte mindig Jóskával vesződött; de hova tovább, mindig fonákabb dolgokat kezdett cselekedni; haza ment, otthon minden széket, asztalt egymásra hányt, minden nap kimeszelte a házat, azt mondva, hogy takarít, hogy rendben legyen minden, mikor Jóska bácsi megjön; majd ismét egyremásra ölte apró marháit, sütött, főzött, hogy ő menyegzőhöz készül. E mellett egyre vadult, egyre zavartabb lett, senkit sem ismert már névszerint, a templomban fenhangon beszélt, az utczán imádkozott, és dalolt összevissza, semmi munkát sem akart és nem tudott tenni, összetépte a fonalat, azt állítva, hogy ugy többet adnak érte, s üres tojás héjakkal ült ki a vásárra. Végre rájött a bujdosás; egy este eltűnt hazúlról, öt nap kerestük minden felé, hatod nap találtunk rá a rét közepén, elbújva a nagy nád közé, ruhái mind összetépvé, arca mind összekarczolva. Ez időtől örökké tébolyodott maradt a szegény leány. A szépséget mintha a szél lefújta volna róla, négy esztendő alatt olly vén, roskatag anyóka lett belőle, mint a millyen most. És annak már hatvan esztendeje. Azóta mindenki elfeledte a történetet, a legvénebb emberek úgy ismerik ötet gyermekségök óta, mint a bolond Marcsát, a ki nem érez sem hideget, sem meleget, elkoplal napokig s eszik,

a míg előtte lát; fölszed minden tarka rongyot, és azt köntösére varrja, ifjat, vénet, nénjének és bátyjának szólít, s a kinek csak egy szavajárása van: „mit izent a Jóska bácsi?“ A ki mit felel e szóra, azt megcselekszi, s a mi ajándékot kap, azt elviszi a Tiszára, és abba beleereszti: „kell az a Jóska bácsinak.“

Az emberek kaczagnak rajta, és senki sem tudja, hogy ott a víz fenekén az ő vőlegénye fekszik; a vig lyánkák a fonóban sok tréfát üznek belőle, s egy sem gondol arra, hogy ez a ránczos, utálatos kép egykor olly vidám, olly mosolygó lehetett, mi-ként akárki közülök. Illyen az élet jó uram.

Az öreg kiverte pipáját, az idő beestelede tt már; én megköszöntem a mesét, s kezet szorítva vele, haza ballagtam gondolkozó fővel.

Millyen különös, hogy a paraszt is megtud örülni szerelmében! mikor az olly uri dolog

Egy más esetet hallottam egykor Békés megyében egy jámbor örültről, ki igen szorgalmas dolgos ember volt különben, alig lehetett rajta valami jelét a háborodás-nak észrevenni, csak ha azt a nevet említék előtte: „G y u r i“ akkor egyszerre felugrott, akár evett, vagy dolgozott, elhajtá kanalát, vagy fűrészt s elkezdett szaladni és futott, a míg fáradságtól alétan össze nem roskadt.

Sokszor megfuttatták így pajkos legények oktalan tréfából, vagy véletlen ki-ejtett szó miatt rohant el őrzöngve; egyébiránt pedig a legcsendesebb, szelidebb em-ber volt a világon s úgy ellehetett vele beszélni, mint más akárkivel.

Ezzel az történt, hogy több év előtt, mint juhászlegény, egy másik bojtárpajtá-sával együtt, kihajtotta a juhokat a legelőre egy szép derült decemberi napon. Azon a télen még nem volt fagy s az egész mező olly zöld volt, a nap olly melegen sütött, mint máskor tavasz derekán.

A két pásztor jó messze elhajtotta nyájait a tanyától, midőn este felé egyszerre elkezde észak felől éles, csípős szél támadni, az idő egy óra alatt megváltozott, nagy sötétkék felhők tódultak a láthatárra, úgy látszott, mintha azok bömbölnének olly ir-tóztatosan az északi szélben. A havas zivatar futárai, a hollók, egész seregestől tá-madtak az égre, ijesztő károgást vegyítve a vihar hangjai közé.

A két pásztor hirtelen összeterelte a nyáját s haza felé kezdé hajtani. Alig ha-ladtak azonban mintegy hatszáz lépésnyire, midőn az egész látkör elsötétült, a hó-pelyhek elkezdtek sűrűn omlani, kavarogva a süvöltő szélben, s néhány percz alatt ellepve a nyomást, melly a pásztoroknak útmutatóul lehetett hazáig.

A hideg érezhetőleg nőtt, a föld cseréppé volt már fagyva lábaik alatt, s ők nem tudták többé, merre menjenek? Az éjszaka beállt s bár merre haladtak, kémlelözve, hallgatözva, sehonnan sem csillámlott eléjük a vezérlő gyertyavilág, nem hallatszott a tanyai kutyák ugatása. El voltak tévedve a nagy sik rónaságon a hóförmeteges éjszakában.

Mit tegyenek e helyzetben? A bárányokat nem leheté tovább hajtani, mert azok összebújtak egy falkába, fejeiket összedugva.

— Tegyük úgy, mint a bárányok, szólt a két juhász egymáshoz, s leterítve szüreiket, lefeküdtek egymás mellé, szorosan átölelkezve, s testük kölcsönös mele-gével óva egymást a megfagyástól.

Igy várták végig a hosszú, viharos éjszakát; a szélzúgás, a hóesés egy perczig meg nem állt az alatt, a hófuvat behordta mind a kettőt.

Pista, — így hitták az egyiket, — egész éjszaka nem tudta behunyni szemeit, mindig hallotta a varjukat feje felett kiáltozni, s úgy hallgatta, mint üvölt egyre az északi vihar, mintha valami nagy szörnyeteg panaszkodnék, hogy fázik és jajgatna és dideregne bele: hanem társa, Gyuri elaludt, bármennyire suttogá emez fülébe: ne alugyál, félve attól a rémséges álomhorkolástól s a magányos ébrenléttől. Később elhagyta a horkolást az alvó, s csak halkán lélezgett, utóbb azzal is lassankint felhagyott.

A mint végre elmúlt a tengeréjszaka, s a hófelhők kitisztultak s feljött a nap, végig nézni a megőszült világon, Pista is felakart kelni, s költé társát, ki még akkor is rá volt borulva s karjait nyaka körül fonva tartá. De az nem akart ébredni.

— Gyuri ébredj! szólt ez hangosabban, megrázva az alvót, de ez nem ébredt fel.

— Gyuri ébredj! kiálta ijedten; az elaludt örökre. Meg volt fagyva.

A mint a pásztor azt észrevette, hogy társa meghalt, rémülten akart annak öléből kibontakozni; de a holt karjait lehetetlen volt szétfeszítenie, oda voltak azok szorulva mereven társa nyaka körül.

A megrémült juhász, kit az erőszakos halott leküzdhetlen erővel tartott magához ölelve, arcát arczára feszítve, s hideg, mozdulatlan szemeivel egyenesen szemeibe nézve, rémséges futással rohant az avarnak, s csak a szerencsének köszönhető, hogy a keresésére kiindult tanyai emberek reá akadtak, a mint rémitő terhével futott eszeveszeten, szüntelen azt kiabálva: „Gyuri ébredj, Gyuri bocssás!”

Azok megszabadíták nagy munkával holt társa kezéből, de az ember e pillanattól megőrült.

Senkit sem bánt, senkinek sem vét, beszél okosan, csendesen, de ha társa nevét említik előtte, futni kezd, míg világot lát maga előtt, s ereje el nem hagyja.

Nem mindig illy búskomor alakot hord az örültség, néha nevető álarczot tart maga elé: kívül kaczag, tréfál, elméncz ötleteket kohol, sajátyszerű ravaszágával mulattat, nevetésre gerjeszt; ki tudja mit érez belől?

Illy jókedvű örültje volt Erdélynek, ki t a környékben messze ismertek, s nem hítták máskép, mint „bohó Boris“-nak.

Soha sem lakott egy hétig egy helyben, a hol megunta magát, vándorolt odább, egy gitárból állt minden uti eszköze, azt nyakába akasztotta s énekelve ment a szomszédba. Érts alatta szomszéd várost.

Mindenütt terített asztal várta, mert ő nem várt kínálásra, otthon volt minden úri háznál, s parancsolt az egész háznéppel; akár fogadták, akár nem. Ruházata is csak úgy termett, mint a mezők liliomának, minden szabóárjegyzék nélkül. Nem mintha a földből nőtt volna ki számára viganó és pufándli, hanem ha megunta valamely öltözetét, vagy az unta meg a továbbtartást, a legelső úri háznál, a hova bevetődött, felvette a házi asszonyok legközelebb talált öltözetét, a legkomolyabb arczezal állítva, hogy az neki igen jól fog illeni. S az erdélyi úrhölgyek mindig olly nagylelkűek voltak, hogy meghagyák őt ezen hitben, — azaz hogy az új ruhában.

Egyszer egy derék úraszony gróf **né megsánva a szegény Boris bizonytalan életmódját, odavette őt magához, megígérve, hogy eltartja magánál holtig.

Ezen derék úrihölgynek az az egy különös szokása volt, hogy nagyon sokat ábrándozott a Királyhágón túli délczeg daliák után, s az a másik, hogy ha valamelyik kegyetlenül bánt érző szívével, mindjárt elájult, s az a harmadik, hogy mikor elájult, megvárta, míg az egész háznép össze szalad segélyére, s a mig csak egy is hiányzott, addig fel nem akart ocsúdni.

Bohó Biri szüntelen az úrhölgy mellett lévén, neki jutott e különösségekből legtöbb adag. De ez őt nem zavarta meg. Ha a grófné szenvedélyeiről beszélt, beszélt ő is a magáéről; ha a grófné nagyot sóhajtott, sóhajtott ő két akkorát; ha a grófné keserveit leírta prosában, ő leírta a magáét versben, s ha a grófné jobbra ájult a pamlagon, ő meg elájult balra, s olly állhatatosságot tanusita e részben, hogy egy félórával mindig tovább tudott ájultan maradni, mint a grófné; ha pedig görcsöket kellett kapni, mikor még a grófné csak a nyögéseknél volt, már akkor ő úgy ordított, hogy a háznép összeszaladt.

Végre megsokallta ezt is. Egy napon fogá gitárját, egy kiflit dugott a zsebébe, s kijelenté, hogy utazik.

A derék úrhölgy megütözve kérdezé, hogy miért?

Bohó Biri egy szelid accordot adva gitárján s ideálisan lábujhegyre emelkedve, büszke öntudattal viszona:

— Sok egy házhoz két bolond!

MŰBIRÁLATI ROVAT.

— Febr. 11-kén: — „Az árva fiú és a londoni koldusok“ dráma 5 felv. Dinaux és Lemoin után francziából fordította Egressy B.

A regényből dolgozott színművek közt, kevésnek színpadosítása sikerült olly jól, mint a jelen drámáé, mert a színpadra vitt regények, rendesen vagy hosszadalmasak, vagy nincs meg cselekvényükben a színműi egység, vagy ha igen, ez rendesen a regény érdekes mellékszemeleinek föláldozásával sikerül csak; itt azonban Boz éles tollal rajzolt „Nikleby“-jének minden fő és mellék személyei olly ügyesen vannak a színpadra fölvezetve, hogy sem saját körrajzuk, sem a genre, mellynek képviselői, sem a drámai cselekvény nem szenved miattuk. A tárgy természetéből következik, hogy jelen műben a dráma itt is inkább azon alakjában fordul elő, melly a közönség figyelmét, nem annyira egyes jellem benső életénél és fejlődésénél, hanem a mese érdekességénél fogva köti le, mert ha a színműíró darabját a drama olly magas fokára képes emelni, hogy abban a személyek jellembensősége ragadja meg a figyelmet, akkor bizonyosan nem regényt fog tárgyul választani, hol a mesehalmaz s a változatos alakok sokasága állnak előtérben és a mese keresztülvitele annyira igénybe vesz minden jelenést s minden szót, hogy ezenkívül más, mélyebb drámai intenióknak áldozni alig lehetséges.

A „londoni koldusok“ valahányszor a színpadon megfordulnak, mindig jélénk

és egészséges hatást szoktak a közönségre gyakorolni, melyet a mese érdekességén s a közönség részvételének folytonos igénybe vételén kívül, azon élethíven festett s változatos alakok eszközölnek, mik e darab eselekvény folyamát közreműködve s megszólván folytonos egymásrahatással szövik. De meg az sem utolsó jó oldala e színműnek, hogy egy bizonyos szűk magán társalgás helyett, a benne játszó személyek mindig egy közérdekkel bíró társadalmi életkörben mutattnak be a nézőnek. Így péld. az első felvonásban egy nevelő-intézet gúnyképe áll előttünk, melyet tulajdonosa a gyermeki boldogság és jólét satyrájára: *paradicsom*nak nevezett el, hol a növendékek a pohos Squers iskolamester és sovány koszt mellett, a metaphysika, matematika s magasb tudományok úrmája alatt lovat vakarni, szapulni és ablakokat mosni kényszerítettnek, míg a humanus segédtanító — Nikleby Miklós — ellenzéki zászlója alatt végre rés nyílik az apró báránycáknak arra, hogy zsarnokukat jól elpáholják s a paradicsomot felpörköljék. A harmadik felvonásban egy londoni kisebb színház álfalai mögé pillantunk be. A negyedikben pedig a londoni koldúsok lakatnyáját s borzalmas „báltermét“ látjuk, hol a leghatásosabb freskójelenetek változtatják egymást: a költő phantasiájának bőségszarujából carrikatura s lélekrázó gyötrelmek, kedély és gúny, becsület és ármány egymást követve özönlének. Mulattatta-e nézőt valaha több kritikai éllel kigondolt jelenés, mint a felfútt pofájú s pisze orru Prospectusnak a tolvaj gyülekezetbe való fölavattatása? A rettegésben fölszigázott közönséget lepi-e meg valami őszintébb örömmel, mint midőn az árva fiú, a szegény Smike, kit jograblói a koldúsok barlangjában élve eltemettek, Nikleby Miklós és John Brovn által megszabadítva, az elsőnek karjain újra megpillantja a napvilágot! ... És mégis ennyi színpadi érdek, a közönség izlését és vágyait ennyire kielégítő multság mellett, a színház gyéren volt látogatva.

— F. hó 12-kén először: — „Ó nem féltékeny“ vigj. 1 felv. Elsz után németből fordította B. S. F.

E vigjáték nem rég a bécsi színpadokon is sikerrel adatott, s valóban, ha tárgyának elhelyezését tekinti az ember, első pillanatra ezt is francziának vélhetné egyedül egyes jelenéseknek vontatottsága s az a nem épen eszmegazdag dialog, mely mint a ser pezsgó habját magába issza be — ezek árulják el eredetét, miszerint nem a champagnei bor hazájába termett.

Czeczilia, Falvi orvos neje (Bulyovszkiné) sok franczia regény olvasása után annyira izgató oldaláról fogta fel a szerelmet, miszerint azt a féltékenységgel *deux insupportables*-nek tartja, és keservesen elpanaszolja nagybátyjának (Szentpétery), hogy az ő női boldogságának vége, mert férje (Feleki) nem féltékeny!

A kis menyecske rábirja tehát nagybátyját, hogy látszatra egy pár perczig szép-tevője legyen, míg férjét othellói kinok gyötrendik, és ő akkor ismét boldog leend. A nagybátya a férj ösztönzésére — ki mindent kihallgatott — beleegyezik, és átöltözve nyitott ablak mellett ugyancsak teszi a szépet hugának, a miért aztán, meg is issza a fekete levest. Ekkor a férj dühös szerelemföltést tetteve előlép, s keményen dühöng az abonyi *Cassio* ellen; notabene Szántai abonyi közbirtokos, a tagosítás előtt vagy után? nem tudatik. Falvi, hogy nejét e gyermekes szeszélyéből kigyógyítsa, mindent elkövet tréfából és tetteve, a mit egy ilyen szerelemföltő bolond drámában komolyan elkövetne, kést kap föl az asztról, mérget akar inni; de e pillanatban lép be Szántai s megsokalva a tréfát, észére akarja téríteni a komédiázó férjet, de ez mintha közöttük semmi egyetértés nem léteznék, Szántai ellen is dühöng s azon kijelentéssel,

hogy hugát haza viheti Abonyba, eltávozik. Szántai fölgerjedve e viseleten, tüzét lehűtendő, kapja az asztalon álló pohár vizet s felhajtja. Czecziliára ez új borzasztó csapás: nagybátyja kiitta a férje által készített mérget. A méreg szó szörnyű convulsiókat tett a nagybátyjában, míg végre Falvai megelégetve a tréfát, kijelenti, hogy a vélt méreg csak hűtő pezsgőpor volt. Czeczilia, ki szeszélyéért keserűn meglakolt, felfogadja, miként soha se kívánja többé, hogy férje féltékeny legyen.

A darab a közönség által tetszéssel fogadtatott.

Ez alkalommal egy egy felvonásos eredeti vig opera került először szíre Doppertől, a színház másod karmesterétől: „Granátos tábor“ szövegét írta Czanyuga.

Ha jól emlékszünk az utolsó eredeti magyar opera, melly színre került Doppler Ferenc „Ilkája“ és Császár „Morzsina Erzsébet“-e volt, azóta, tehát: 1849 óta senki sem adta magát zeneszerzőink közül e nem épen hálátlan vállalatra. A készen levő új dalműszerzemények sorát, mellynek láncszemeit (aczélból vannak-e? azt tartosságuk fogja megmutatni) Doppler F. „Két huszárt“, Doppler Károly „Vadon fia“ s tán Kern dalműve is képezendik, a „Granátos tábor“ nyitotta meg. Derék, hogy a finnyás kritika ellenében már az elődandár is felfegyverkezve áll ki a síkra. S ha a „granátosok“ megállnak, akkor bizonyosan a „huszárok“ sem lehet félni!

A „granátosok“ zenéjére nézve a vélemények különbözök. Előadás folytán a közönség keveset tapsolt, s előadás után ötször kihíttá a szerzőt; — — — — —

Minden zenemű, a legszorgalmas betanulás mellett is úgy tekinthető, mint egy idegen nyelv, mellyből az ember tíz verset vagy szónoklatot is megtanulhatott, s azért megtörténhetik, hogy a 11-ik nem fog egészen folyékonyan menni. Vagy épen a kenyértörés pillanatában fog kevésbbé sikerülni. Azért mondják, hogy minden operai első előadás főpróba; ez csak nagyon véletlen esetekben van másképp.

Már mindjárt reá, a második előadás f. hó 13-kán sokkal jobban és szabatosabban, mondhatnók a rendkívül használatba vett felhangok, s a zajos zenekíséret dacára művészileg sikerült.

A „Granátos tábor“ sujetje, vig operához, s a mi több egy felvonáshoz elég csinos, s a „Granátos tábor“ így kicsiben is megverekszik a „Kunokkal“ t. i. a Császárét értjük, és nem a zenét, hanem a szöveget.

A cselekvény központja egy árok, melly a színpadot két részre osztja, balra a granátosok tábora s jobbra a vinczellér lakása s a szőlőhegy, hol épen szüretelnek.

A vinczellérnek, kinek neve Must, egy szép leánya van, kinek neve Terka.

Terka — még nem látta itt e tábor

Nem e hős csatárokat,

Nem ismerte ezen hábor,

Melly szívében felriadt.

Gyermekes volt gondolata,

Távol tőle minden baj;

Nyugodt minden pillanata

Nem ismerve a sohaj.

Terkéért hárman epednek, Péter a szöllőcsész, kinek a szőlőbakteren igen nehéz állása van, mert onnan látja, mint ugorja át a másik kettő a tilalomárkot, s

mint sompolyog Terka ablaka alá — Rókus a gránátos őrmester és Gyuri a közgranátos. De

Nem tekinti a bőszy atya

Gyermeke fohászait,

Haragjában megtagadja

A mi őtat boldogítja — megtagadja mind akkorig, míg Gyuri káplár lesz. Erre csakhamar igen jó alkalom kínálkozik, mert mint Rókus Gyurit, ő is viszont Rókust az őrmestert tilalomszegésen kapja. Terkéért Rókus is átutorja a tilalomárkot, mit Gyuri észrevévén, őt ezért az őrnek akarja átadni, ime leczkével:

A mit őrmester'ám is teszen

Azért másokat ne büntessen.

A dolgot azonban úgy egyenlítik ki, hogy az őrmester Gyurit káplárrá kinevezeti, és ekkép Must igérete szerint, Terka Gyurié. Ennek a gránátos tábor megörül, s az új házasságát, egy harczy dallal vezeti be.

Podagrási remek tisztartójához „Ilkában“ hasonló comikus alak itt Must uram a vinczellér, ki egy puska-lövésre — azt gondolván, hogy őt érte — elájul:

Tiz golyó jött a testembe,

És vagy három a szívembe,

Patakokkint foly a vér,

Oda van a vinczellér!!

Ezalatt azonban előjön Péter s hozza a nyulat, melyet lőtt, mire Must (Benza) odaugrik mondván: „Hát nem én haldam meg, hanem a másik!“

A kiállítás igen díszes. Az új ruhák, gránátos süvegek Pap József színházi szabó felügyelete alatt készültek. Közönség nagy számmal. B.

Szerkesztői nyilatkozat. — A Délibáb VII. számának műbirálati rovatában

□ dolgozó társunknak a színházunknál levő idegen ajku művészek magyar nyelvkiejtésére tett vonatkozása a közönségnél némi félreértésekre és talán szándékos elferdítésekre is adhatván okot: a szerkesztőség kötelességének tekinti a tisztelt közönség irányában e tárgyról rövid, de lelkéből eredő felvilágosítással szolgálni.

Ne higye senki, hogy részünkről ne tudnók azon érdemet méltányolni; ha az idegen ajku művész elhagyja honát és itt telepedik le a magyar Thalia templomában, hogy a művészet pályáján szerzett babérjait le vegye homlokáról, és azokat mintegy zálogul olyként letegye hazánk oltárára, hogy mint a művészetnek felkent papja ezentúl e magyar honnak szentelje fel magát, és itt áldozék minden művészi tehetségeivel, hogy a művészetet a lehető legmagasb polczra segítse emelni, s így szerezzen érdemet e hon fiának nevezetére. Szerintünk e nevet megsebezni nehezebb, mint abba belé születni.

Tudjuk mi ezt méltányolni és erősen hisszük: hogy a nagy közönség velünk együtt szívesen üdvözli az illy tiszta lélekből eredő szent igyekezetet! s az e részbeni netaláni hiánynak okait nem annyira az illetők buzgalmában, mint inkább a tanulmányi idő rövidségében leend kegyes feltalálni.

Ne adjon tehát okot félreértésre □ dolgozó társunk nyilatkozata, mely inkább édes honi nyelvünk iránti rendületlen szeretetből eredhető nyugtalanságát, mint bár más szándokát tanusítja: hogy szívből üdvözölt idegen jaku művészeink mielőbb

honosodjanak. Mellynek elkövetkeztét a mig egy részről bizton reméljük, addig másfelől méltánylással kell kiemelnünk azon dicséretes kivételeket, kik a művészeti érdemekkel együtt hazai nyelvünk iránti előszeretetet is tanusítanak, s kik közt első helyen említhetjük Hasselth Barthné asszonyt, mint ki első föllépése óta tiszta magyar kiejtése által nyere meg közönségünk rokonszenvét s ez előnyét azóta is igyekezett megtartani.

BUDAPESTI HIREK.

** Irodalmunk folyvást növekedő élénkséget tanusít. Ismét egy új vállalat érdekes programja fekszik előttünk: Magyarország képekben, szerkesztik és kiadják Kubinyi Ferencz, a magyar földtani társulat elnöke, a m. t. t. és term. tud. társaság tagja és Vahot Imre. Czélja e vállalatnak a természet áldásaiban, szépségeiben, a történeti műemlékekben, népéleti sajátságokban egyiránt gazdag s tudomány, művészet, ipar, kereskedés s gazdaság dolgában is szép előmenetelt tanusító Magyarország mult és jelen állapotját, természettani, történeti, állam-, föld- és népismeit és szép-irodalmi tekintetben, hű leírások és képek által nem csak a bel-, de a külfölddel is alaposan megismertetni; Magyarország közérdekű ritkaságait, nevezetességeit, rejtett természeti és mükincseit fölkeresni, napfényre hozni, egy halomra gyűjteni, nemzetünk anyagi szellemi haladásának fokozatait, eredményeit, mint egy nagy tükörben felmutatni, s a közjó érdekében további fejlődésüket elősegíteni. E nagyszerű terv kivételére a magyar tudományosság és szépirodalom ismertebb bajnokai közül, száznál többen ígérkeztek. A mutatóvány lap sokatigérő művészi képeket ajánl az érdekes és tartalmas szöveghez; miknek tervezője Varsányi János h. mérnök, metszője Rohn, hazai művész. A több kötetben és szállítványban megjelenendő első folyam 30—40 nyomtatott ivre fog terjedni, s 40—50 féle tárgy lesz hozzá mellékelve, részint fekete, részint színezett képekben. Az első folyam előfizetési díja helyben 5, postán küldve 6 pft, a boltiár magasabb leend. Az előfizetők nevei és díjai Vahot Imréhez, vagy a „Magyarország képekben“ kiadó hivatalába (kerepesi út 1. sz.) jövő pesti vásárig, vagy mart. végéig beküldendők. E nagy és nevezetes vállalat önmagát tartalma által legjobban fogja ajánlani, s mint reméljük sokáig gazdagítandja irodalmunkat.

** A Császár Ferencz által megindítandó szépirodalmi lap „Divatcsarnok“ nevet nyere.

** E napokban Bajza, könyvtárából 1200 darab könyvet árvereztetett el, ezt azonban nem kell megdöbbsentő jelenségül venni; a ki hosszabb ideig irodalommal és szerkeztéssel foglalkozott, tömérdek rá nézve értéktelen könyv halmazódik fel nála, miknek többé semmi hasznát nem veheti, bárha azelőtt szükségesek voltak is neki, s azokon gyakran csak azért is kénytelen túl adni, mert a helyet foglalják, s Pesten a hely is drága.

RÖVID JEGYZETKÉK.

⊙ Mult napokban Rákos-Palotán tömérdek szúnyogot láttak a levegőben táncolni. Talán csak a tavaly elhunyt szúnyogok szellemei voltak azok?

△ A cukor és zöldkert utcákra fekvő kőrösi udvart hir szerint eladták, s most gyár fog rajta épülni. Ez a helyiség eddigelé úgy nézett ki, mintha igazán Kőrösről hozták volna ide.

)(A lófuttatás az idén is meg fog tartatni, a miben az legnevezetesebb, hogy a nézők jobban elfáradnak benne, mint a versenyzők.

△ A budapesti zenede ma tartja első hangversenyét a Lloyd teremben. Jegyek válthatók minden műáros boltban.

)(Birányi Ákos jelenti, hogy a Pesti naplónál letette az ujdondászi tárczát. Ez a tárcza abban különbözik más tárczától, hogy ebbe csak mindig bele szokott tenni a tulajdonosa s kiszedni csak a collegák szoktak belőle.

)(Az alagút ásása kezdetén a föld alatt egy egészen felpánczélozott csontvázat találtak. Hogy vehette magára az a csontváz azt a pánczért?

△ A pesti nemzeti színházban eddigelé Shakespeare színművei közül 12 került színpadra, úgymint Julius Caesar, Othello, Velencei kalmár, Hamlet, III. Richard, Macbeth, Lear király, Atheni Timon, IV. Henrik, Romeo és Julia, Coriolan, a tizenkettedik „Tévedések vigjátéka“ (Comedie of Errors) e napokban kerülend színpadra Szigligeti és Egressy fordítása szerint. A fentebbiek folyvást élénk részvét mellett szoktak adatni, a mi közönségünk izlésének elég nagy bók.

)(Egy vidéki levelezőnk azt írja, hogy náluk nagyon meleg idők járnak. Nem küldhetne nekünk belőle mutatványt?

△ Pesten nagyszerű borcsarnok van tervben, vagy mint egy elméncz mondá: „Patika búsuló emberek számára.“

△ Bécsben folyvást nagy hatással adatik „Satanella“ ballét. Mi ne is óhajtozzunk utána, mert nagyon sokba kerülne. Csak egy diszletet említünk meg, hogy mindenki elijedjen: van a színtéren egy nagy szökőkút, mellyből karvastagságnyira lövell fel viz a magasba, s onnan visszahullva, ismét számtalan sirénecskék, delphinecskék s több afféle tengeri csodácskák óráán száján feeskendezik elő. A mint az ördögkisasszony kedvesét megcsókolja, azon pillanatban egyszerre eláll a szökőkút s a honnan eddig viz lövellt ki, egyszerre tűz és zsarátnak omlik elő minden csövön. A mennyországot csak könnyű kiállítani, de a pokol sokba kerül.

)(Nem sokára Párisban is a közmultság tárgyaivá lesznek a bikaviadalok. Terjed a civilisatió.

Külföldi színművészet és irodalom.

Lady Tartuffe. dráma 5 felvonásban. Girardin Emilia asszonytól.

Régóta nem ébreszte fel színmű annyi kíváncsiságot, mint Lady Tartuffe, melly a várakozásokat annyira kielégítette volna, mint ez.

„M a d a m e B l o s s a c (ez a lady Tartuffe neve) egy ravasz fortélyos delnő, ki az erénynek csak külszínét szereti viselni, de terheit nem, mosolyg és megcsal, csábit, de nem szeret, örömet rabol sziveket és mégis szívtelen.

Jellemét jól rajzolja egy vonás: egy kedvese Arthur titokban hozzá jó, a mint vadászni megy eltávoztában fegyvere véletlenül elsül és megsebesíti. Blossac asszony látja őt haldoklani, de nem hiv segélyt, hogy magát ne compromittálja.

Az öt körülvevő személyzet ezekből áll.

Monsieur d'Estigny, marechal. Ezen jellem hasonlít Molier Orgonjához. Clairmont asszonyság, a marechal unokahuga, özvegy, kinek minden életöröme egyetlen leányában öszpontosul, ez a

Szelid és ártatlan Johanna, ki elvan jegyezve Reneville Hectorral, ez pedig jó barátja azon Arthurnak, a ki a fenérintett módon Blossacné asszony előtt meghalt.

Még egy alak lép fel Destourbieres báró személyében, elmés és becsületes ember, ki kénytelen a balgát játszani, mert Blossacné asszonynak 20 ezer franczal tartozik.

Madame Blossac szeretne marechalné lenni, s ebben a bárónak kell őt segítenie, kamat fejében, még pedig olyan formán, hogy azt kell neki állítani a marechal előtt, hogy őt Blossacné nem szereti, így épen az ellenkezőt fogja hinni.

Azonban a marechal mindezzel nem sokat látszik törődni, mert unokatestverének leánya, a szende Janka sorsával van egészen elfoglalva.

S ime egy napon a marechal levelet kap Janka jegyesének atyjától, melyben az kijelenti, hogy fia házasságába nem egyezik, mert a szende, angyali Johanna, bizonyos titkos kalanddal vádoltatik, mellyet estve a kertben bizonyos Valray urral tartott.

Johanna anyja elolvasta a levelet, felkiált: „ez képtelenség.“

E perczen belép Johanna s arcának ártatlan kifejezése meghazudtolni látszik a vádat.

— Pedig még is úgy van, mond madame Blossac. Az egész világ tudja a dolgot.

E pillanattól kezdve nem találja többé a marechal örömét családja ügyeiben, s Blossacnének könnyebben sikerül őt körülhálózni. Szüntelen sajnálkozik rajta, hogy millyen kellemtelenségeket kell tapasztalnia családi körében, s mennyire méltatlan rá nézve, hogy más családi kört szerezzen magának. Eleinte fiatal lányokat ajánl a marechalnak nőül, kik hozzá épen nem fognának illeni. Majd mindig jobban közeledve hozzá, végre odáig viszi őt, hogy a marechal kinyilatkoztatja neki, hogy őt fogja nőül venni.

Ekkor Blossacné is felfedezi a maga titkait a marechal előtt, elmondva, hogy ő nem özvegy, hanem még hajadon, s csupán azért vette fel az özvegyi czimet, mert a 30 évet túlhaladta, s Blossac egyedül atyjának neve.

E nyilatkozat még kedveltebbé teszi őt a marechal előtt, ki elhatározza őt nőül venni s ég a szerelemtől.

Ez alatt az ifju vőlegény Hector kétségbe van esve a jegyese ellen támadt vád miatt.

— Mit ad ön nekem? szól Destourbieres, s én visszaállítom jegyese hirnévét?

— Vegye ön mindenemet, viszonzoz a vőlegény.

— Az nem ér semmit, hanem kölcsönözzön 20 ezer frankot.

Ez megtörténvén, Destourbieres szerepet változtat.

Blossacné asszonynak azonban a marechallali házasságán kívül még azon oka is van Johannát rágalmazni, hogy ő maga már négy év óta szerelmes Hectorba, szerelmes az örültségig. Végre annyira megy ez indulata, hogy Hectort légyottra kéri fel, az ifju megengedi, hogy hozzá menjen.

A marechal ez alatt kolostorba akarja küldeni Johannát, anyja könyörgése el-

len, a midőn Blossacné épen úgy mint Tartuffe Orgonnál, maga védi legjobban a leányt és anyját, míg a marechal ezen annyira dühbe jön, hogy elkergeti magától mind a kettőt.

Ekkor Destourbieres felkeresi Johannát, kérdezősködik tőle galambjai felől. S itt van egy gyönyörű jelenet, mellyet a költő szavai nélkül leírni nem lehet. A báró azon modor és szavakból, mikkel Johanna galambjairól beszél, meggyőződik arról, hogy ő ártatlan.

Azonban most Lipót kertész lép föl, hűséges öreg szolga, ki Clairmontnének könyezve vallja meg, hogy a kérdéses éjszakán Johanna kisasszonyt egy fiatal emberrel látta a kerten végig menni, a kisasszony hizelgve, otthoniasan bánt az ismeretlenel.

Az anya kétségbeesik e hirre, de a szerető még most sem hisz, s végre azt kívánja, hogy kérdezzék meg magát Johannát.

Előhívják a leányt s akkor az elmondja, hogy a kérdéses éjszaka beteg anyja mellett virasztva, hallá, hogy az udvari szelindek elkezd hevesen ugatni. Minthogy anyjának álmra volt szüksége, ő meg kiment az ebet elcsitítani, s ekkor látja, hogy a nagy kutya Valray urat egy szögletbe szoritotta; hogy Valrayt megmentse az összetépetéstől, azért kezdett el vele otthoniasan, hizelgve bánni, különben a kutyát el nem verhette volna róla, s Valrayt úgy bocsátotta ki a kis kert ajtón.

Ez elbeszélés művészi epizodot képez a darabban.

A kétkedők átölelik a leányt. Szemeik előtt ártatlansága tisztában van, de még a világ előtt nincs helyre hozva.

Vége az ötödik felvonásban jön a Blossacné és Hector közötti légyott. Ez a fénypontja a drámának. Soha sem beszélt nő olly lángoló szavakkal, annyi hévvel gyöngédséggel, féltéssel és mámorral, mint a mennyit Blossacné égő szerelme sugallt, míg végre Hector eliszonyodva annyi tettetéstől, oda veti lábaihoz a Lady Tartuffenek a bokrótát, mellyet egy kedvese hagyott nála.

Erre megjelennek a marechal, Clairmontné és a báró, kik mind tanui voltak e jelenetnek, a báró bizonyoságot tesz róla, hogy Valray úr amaz éjszakán Blossacné ablakából ugrott ki.

Blossacné semmivé van téve, s megtörve mond a marechalnak:

— Én önnek becsületesemet ajándékoztam.

Ez a mű vázlata. A helyzetek, a kidolgozás bűvös hatását csak gyanítani engedjük, a pikáns részletek, a finom fordulatok, a gyönyörű nyelv, az elmés párbeszéddek illy rövid kivonatban nem is sejthetők.

A párisi szép világra nézve valódi ünnepély volt ez előadás, maga a császár és császárné is végig jelen voltak, bár a mű éjfélt után fél óráig tartott.

Minden felvonást valódi tapsvihar követett, s midőn m^r. Samson a darab végén megjelent, párisi szokás szerint, a szerző nevét kijelenteni, a taps szünni nem akart.

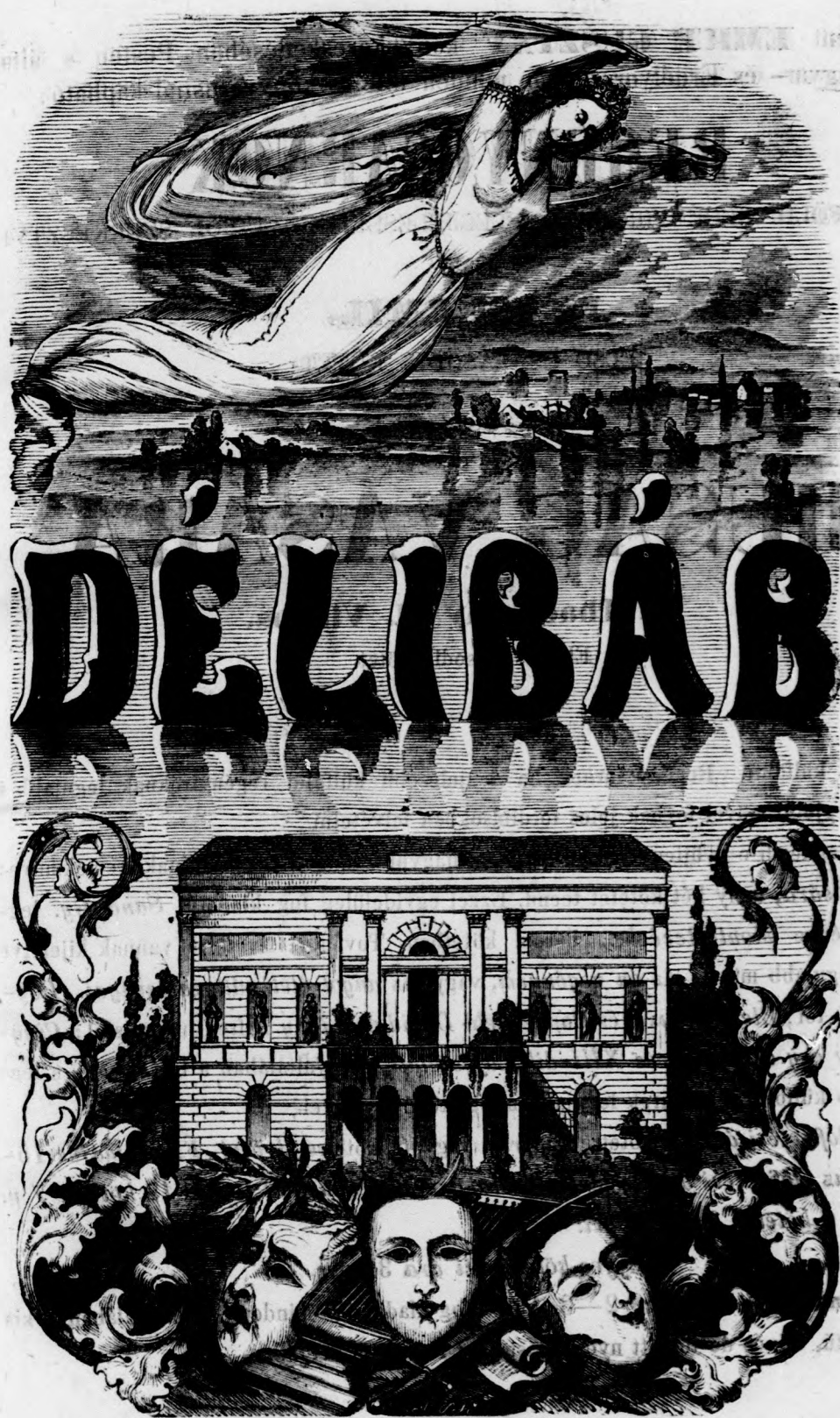
Az előadás kitünő volt. Lady Tartuffeot Rachel kisasszony személyesíté és a másik két hölgyet Madame Allan és Dubois Emilia kisasszony, kik szinte osztottak a köztetszésben.

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEÓ.

PEST, 1853.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

 Mai számunkkal küldjük szét Szilágyi Virgil „Csendes fájdalomak” című regénye előfizetési ivateit.

megjelent **EMICH GUSZTÁV** könyvkereskedésében Pesten s általa
Magyar- és Erdélyországban minden hiteles könyvárusnál kapható:

REGÉNYCSARNOK

KÜLFÖLDI REGÉNYIRODALOM LEGJELESEBB MŰVEIBŐL SZERKESZTVE

KIADJA

RÉCSI EMIL.

ELSŐ ÉS MÁSODIK KÖTET:

HIUSÁG VÁSÁRA.

Irta **Thackeray M. Vilmos.**

Első és második kötet.

A külföldi „Regénycsarnok”-ba legjelesebb külföldi regényíróknak legújabb s
smert legjobb művei fognak jeles fordításokban felvételni.

Megkezdí e gyűjteményt *Thackeray* nagyíírű angol regényírónak remekműve:
uság vására, mely két kötetet teend. Ezzel egyidejűleg fog kiadatni *Sand Gy.* leg-
bb regénye *Mont-Revêche*, három kötetben. További felvételre vannak kijelelve
lwer legújabb műve: *Az én regényem*, vagy *az angol élet változatosságai*. *Boz-*
ickens-) től; *Bleak House*, és *Copperfield David* de *Vigny* Alfred marquistól; *Cinq-*
urs vagy *egy összeesküvés XIII-dik Lajos alatt*, s egyáltalában a legjelesebb s leg-
lvelebb külföldi regényírók legújabb s legkitünőbb művei.

Előfizetési ár: 12 kötetre 6 pfrt.; vagy 6 kötetre 3 pfrt. F. évi május 15-
én tul az előfizetési ár bérmentes postai szétküldés mellett teend: 12 kötetre 7 p.
t, vagy 6 kötetre 3 pft 30 krt.

Egyes kötet bolti ára 36 pkr.

Minden 4—5 hétben 2—3 kötet fog kiadatni; minden kötet általában 8 kis
olcadrétű, csinos de tömött nyomtatású ívet foglaland magában.

ELŐFIZETÉSI HIRDETMÉNY

A

DÉLIBÁB, NEMZETI SZINHÁZI LAP

April — Juniusi, évnegyedes folyamára.

Megjelen e lap minden vasárnap. két sűrűn nyomtatott iven, finom velinpapíron, szépművészeti, irodalmi és társaséleti tartalommal, havonként két műmelléklettel, mellyek közül egy párisi legszebb divatkép.

Előfizetési feltételek. Pesten házhozhordással évnegyedre 3 f. p. vidékre postán küldve 3 f. 48 k. p.

Előfizethetni Pesten a szerkesztő- és kiadóhivatalban (granátos és sarkantyú-utcák szeglete) és Emich G. könyvkereskedésében; vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Azon cs. k. posta-hivatalok, mellyek tíz példányt gyűjtöttek, attól tiszteletpéldányt nyerendnek.

Uj előfizetőinknek az ígért rendes műmellékleteken f e l y ü l
1.) azon pompás mülappal, melly Dalmából egy jelenetet ábrázol;
2.) a végrendelet aczélmetsetü jelenetével; 3.) az arab hölgy jellemképével s a francia császárnő aczélba metsetü arczképével kedveskedendünk.

Pest, 1852. Mart. 6-kán.

a DÉLIBÁB nemzeti színházlap szerkesztősége.

Előfizetési fölhívás
A
PESTI NAPLÓ

második évnegyedes
(april—jun.) folyamára.

Vidékre postán küldve **5** frt.

Helyben házhoz-hordással **4** frt.

Az előfizetési díjak elfogadtnak minden cs. kir. postahivatalnál, — és Pesten e lapok kiadóhivatalában uri utca 8 sz. a. 1-ső emeleten az udvarban, és Emich Gusztáv könyvkereskedésében uri és kigyó-utca szegletén. Az előfizetési leveleket bérmentesítettnek kérjük.

 Figyelmeztetjük a. t. cz. előfizetőket, miszerint a jövő évnegyed elején a Pesti Napló tárczájában Stowe asszonynek Tamás Bátya kunyhója ünnepelt szerzőjének első művét messze felülmuló legújabb irányregényét fogjuk megkezdeni.

EMICH GUSZTÁV,

a „Pesti Napló” kiadó tulajdonosa.